

Kairuruku Tautoko Akoranga

He Aratohu mō te Tūranga

I tāia e Cognition Education mā Te Tāhuhu o te Mātauranga.

www.education.govt.nz

Ko ngā tuhituhi me ngā whakaahua katoa he manatā nā te Karauna, hāunga anō te whakataukī kei te whārangī 1 me ngā whakamārama kei ngā tāpiritanga manatā © pērā i te kīwae ki te whārangī 35.

Pūmau te mana. Me whiu ngā pātai ki te kaitā.

Ko ngā tauira o te tūranga LSC i te wā mahi kei roto i tēnei rauemi e mimira ana i ētahi tohu me ētahi horopaki motuhake. Ehara i te tohu o ētahi kaiwhakaako tūturu.

ISBN (pukapuka) 978-1-77663-882-6

ISBN (PDF tuihono) 978-1-77663-883-3

Tau tūemi 63882

Tūngia te ururua kia tupu whakaritorito te tupu o te harakeke.

Whakawāteatia ngā kauparenga ako, whakaurunga, me te ora kia tipu matomato ai ngā mokopuna.

Ngā kai o roto

Mō tēnei rauemi	4
Te whakamahi i tēnei rauemi	4
Te Tiriti o Waitangi	5
Te kaupapa me te koronga o te tūranga LSC	6
He aha te tautoko akoranga?	7
He mātauranga whakauru	8
Te Tauira Tuku Tautoko Akoranga	8
Te Tauira Tuku Tautoko Akoranga e whakatinanatia ana	10
Te Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019-2025	10
Te mahi tahi me te Tāhuhu o te Mātauranga	10
Te tūranga o te kairuruku tautoko akoranga	12
Te tautoko ākonga	15
Te tautuhi matea me te whakamahaere mō te kanorau	15
- Roro kanorau	15
- Te whakamahi i tētahi rēhita tautoko akoranga	16
Rauemi Aromātai	17
Ngā tamariki me ngā rangatahi kua kohuratia	17
Te urupare ki ngā matea ako	17
- Kura whānui, kāhui whānui rānei (Puta noa)	18
- Hāngai pū	18
- Takitahi	18
Ngā tamariki me ngā rangatahi e mōrea ana kei whakawātea atu	19
Ngā mahere mātauranga motuhake	19
Te tautoko i ngā whakawhitinga	20
Te whakarato tautoko hāngai tonu	21
ESOL	22
Ngā hangarau āwhina	22
Ngā āhuatanga aromatawai motuhake	22

Te tautoko i ngā whānau	22
Te tautoko i ngā kaiako	24
Te tautoko i ngā kaiako ki te mahi ki ngā ratonga ō waho	26
– He aha ngā manakohanga mai i te mātanga whanonga	27
Te tautoko i ngā kaiāwhina	28
Te mahi me te ohu kaiārahi	28
Te tautoko i ngā ritenga tauwhiro ahurea	30
Te mahi i te horopaki o te kāhui whānui	30
 Ngā mahi tīmatanga	 32
 Ngā āpitihanga	 34
1. Kuputaka	34
2. Rauemi Taunaki	35
3. Ngā hōtaka me ngā ratonga tautoko	37

Mō tēnei rauemi

Ahakoa mā ngā kairuruku tautoko akoranga (LCS) tēnei rauemi, ka whaihua tonu ngā tāngata e mahi ana i ū rātou taha, tae atu ki ngā kaiārahi kura, kaiārahi kāhui kura me ngā SENCO hoki.

Ko te aronga o tēnei rauemi he tuku ārahitanga ki a koe, te LSC, e mārama ai, e titikaha ai koe ki ngā tūmanakohanga o te tūranga me ūna wāhangā matua. Māna koe e āwhina ki te hoahoa i tō tūranga, te whakamahere me te whakarautaki i ngā mahi kia mau tonu ai ngā mahi me ngā haepapa matua.

Ka wetekina e te aratohu nei ū haepapa e pā ana ki ērā ka tautokona e koe, ka mahi tahi hoki me koe, tāpiri atu ki:

- ngā ākonga (tae atu ki ngā tamariki kei ngā kura kōhungahunga e tika ana kia tautokona te whakawhitenga)
- whānau¹
- kaiako
- Ngā tira kaiārahi kura
- ētahi atu LSC puta noa i te kāhui kura, Kaiako Rauemi: ngā kaiako Ako me te Whanonga (RTL), ngā kaimahi Te Tāhuhu o te Mātauranga, me ētahi atu umanga me ngā ratonga.

Te whakamahi i tēnei rauemi

Kei roto i tēnei rauemi tētahi whakamāramatanga mokamoka o te tūranga LSC, ūna tauira whakamahi i ngā horopaki kanorau, ngā hono pārongo, rauemi hoki hei tautoko i a koe ki te hiki i te mātauranga me ngā pūkenga e whāia ana i tēnei tūranga. Ka tāpiritia ngā tūemi me ngā taputapu tautoko ā-heipū, ā-tuihono hoki ki te rauemi. Ka tāpiritia ētahi atu tūemi ā tōna wā, hei whakautu i ngā hiahia akoranga mātanga a ngā LSC.

Ka taea te whakamahi i tēnei aratohu hei whakamārama i ngā haepapa matua me ngā whanaungatanga hei hoahoa i tō tūranga, me te tautuhi, whakaraupapa hoki i ngā ngohe o te hanganga mahi o ia rā. Ka taea hoki te whakamahi hei tautuhi i ngā wāhi tērā pea e kimi ana koe i ētahi pārongo.

Ko nga hononga e whakaaro hia ana puta noa i te rauemi ka āwhina i a koe ki te kimi i ngā kōrero hou, e hāngai ana ki ngā pārongo tautoko ako, ngā taputapu, me ngā rautaki. Kei roto i nga tāpiritanga ngā whakamārama poto o ētahi o ngā kupu matua, ratonga, me ngā umanga e whakamahia nūitia ana i roto i te tautoko akoranga, me ngā hononga ki ngā kōrero hōhonu. Hei whakahōhe i ēnei hononga, e wātea ana te putanga tuihono o te rauemi i <https://conversation.education.govt.nz/conversations/learning-support-action-plan/learning-support-coordinators/>.

¹ Me mōhio ka whakamahia te kupu ‘whānau’ puta noa i tēnei rauemi, hei ahakoa te putanga roroa o ‘ngā mātua, whānau, kaitiaki me ū rātou whānau’.

Te Tiriti o Waitangi

Ko Te Tiriti te tūāpapa mō te whakahoahoa e whai wāhi ai ngā tamariki katoa, ngā taiohi, me ō rātou whānau. Ka tautokona te oranga torowhānui o ngā tamariki katoa, ngā taiohi me ō rātou whānau e ngā mahi taunaki Tiriti, taunaki ahurea hoki.

Ko ngā mātāpono o te Tiriti mō te whakahoahoa, te whakauru, me te whakamarumaru me ārahi i ngā āhuatanga katoa o te tautoko ako, tae atu ki ngā mahi a te kaitautoko tautoko akoranga. He waiwai ēnei ki te tautoko akoranga whaitake mā ngā tamariki Māori me ngā rangatahi. Ko tō mahi hei LSC, ka taea e koe te āwhina i ngā kaiako me ngā kaiarahi kura puta noa i tō kāhui ki te whakatinana i ēnei mātāpono mā te whakatairanga i ngā taiao whakauru e manaaki ana i ngā ākonga me ngā hiahia tautoko akoranga me o rātou whānau.

- Mā roto i te kaha o ngā *whakahoahotanga*, ka tohaina e ngā kaiwhakaako me ngā whānau ō rātou tohungatanga, ā, ka whakamahere, ka mahi tahi ki te whakawātea atu i ngā āraitanga o te mātauranga angitu.
- I te wā ka pōhiritia ngā whānau hei *kaiwhakauru* kaha i te hanganga o tētahi tautokotanga ā-whakauru, ā-ahurea hoki, ka whai uara, ka whakatairangatia hoki te tuakiritanga, te reo me te ahurea o ngā tamariki Māori, ngā rangatahi me ngā whānau.
- I te wā ka tūturu te tautokonga me te whakakahanga o te oranga me te tuakiri ahurea o ngā tamariki Māori, ka whakatinanahia te mātāpono *whakamaru*.

Mā te whai pānga ki Te Tiriti o Waitangi tētahi o ngā mātāpono ārahi e rima mō [Ka Hikitia](#), arā te rautaki Mātauranga Māori pokapū-whiti mō te rāngai mātauranga. Kei te manawa o te rautaki nei, ko te Māori e hari ana, e eke angitu ana i te mātauranga hei Māori, i a rātou e whakawhanake ana i ngā pūkenga whakauru ki te ao Māori, ki Aotearoa, me te ao whānui.

Te kaupapa me te koronga o te tūranga LSC

He tūranga kua utua kētia te tūranga LSC i roto i tētahi kuri puta noa i tana kāhui, me te kore kawenga whakahaere. Kaore te tūranga i te whakakapi i ētahi atu mahi tautoko akoranga pēnei i ngā SENCO kua oti kē te whakarite.

Ko te kaupapa o te mahi a te LSC kia mātua whiwhi i ngā tamariki me ngā rangatahi ngā āwhinatanga tōtika i te wā e tika ana, mō ngā tautokotanga akoranga ngāwari, kanorau ā-roro, tino uua rānei. Kua whakapūmautia te tūranga nei hei urupare ki ngā tono ririte i roto i ngā tau maha kia hangaia he tūranga kaitautoko akoranga wā-katoa, e tūturu ana, e utua ana hoki, mō roto i ngā kura.

Ko te mahi hei LSC, ka kawea mai e koe ō pūkenga, mātauranga, atawhaitanga, me ō uara ki tēnei mahi, me tō kaha ki te mahi ngātahi ki te whakatutuki i ngā hua pai mō te kotahi o te tokorima o ngā tamariki me ngā rangatahi e hiahia ana kia nui ake ō rātōu tautokotanga mō ā rātou whāinga ako. Ka āwhina kia ki te tautuhi, te whakamārama me te whakamahere mō ngā hiahia o ēnei ākonga i tō hapori. Ka whakarite koe i ngā ratonga me ngā tautokotanga, mā te whakarite i ngā mahere pakari, kua āta tirotirohia, kua tika hoki te whakarauemi mā ngā ākonga e hiahia ana kia nui ake te tautokotia.

Ka tū hoki koe hei kaiwhakapā matua mā te whānau o ngā tamariki me ngā rangatahi e uua ana ki a rātou ngā mahi ako, kia pai ai tā rātou whakahoahoa atu ki tō rātou kura. Ka whakamāmātia e koe te urunga, me te whakaiti i ngā āraitanga ki ngā ratonga me ngā rauemi.

I ngā kōeke ā-akomanga, ā-kura, ā-kāhui, māu e tautoko, e whakatairanga hoki i ngā uara me ngā mahi whakauru. Ka mahi koe me ngā kaiārahi ki te hoahoa me te whakatinana i ngā pūnaha me ngā tukanga hei āwhina i ngā tamariki me ngā rangatahi katoa ki te ako, te kōkiri whakamua, me te whakawhitit angitu i roto i ngā āhuatanga maha. Ka mahi ngātahi koe me te tira whakahaere a te Tāhuhu o te Mātauranga me ngā Kaiako Rauemi kia uru atu ki ngā ratonga me ngā rauemi, me te whai kia mānū te huarahi ki te whakarato tautoko akoranga puta noa i te kāhui. Ka whakarite hoki koe kia uru mai ētahi atu tāngata me nga ratonga e tika ana – hei tauira, ko ngā tāngata whai mana kua tohua e te whānau, te iwi rānei mai i te hapū, te iwi, te NGO rānei.

Ka rerekē te āhua o te mahi a te LSC i ngā horopaki rerekē. He wāhangā tēnei o te whakarerekētanga taketake o te tautoko i ngā tamariki me ngā rangatahi. Ka whakarato i te whāinga ahurei o te auahatanga, te whai i ngā whāinga hou me te mahi tahi ki te rapu rongoā. He āwhina i ngā kura kia noho matua te ākonga, me te pātai ake, “He aha te tautoko e hiahiatia ana, ko wai hoki te mea tika hei tuku?”

Ahakoa ehara te tūranga LSC i te mahi kaiako, me tautōhito tonu, me rēhita tonu hei kaiako te LSC. Ka taea e koe te nanao atu ki tēnei tautōhitotanga hei whakatairanga i te wairua whakauru o *Te Whāriki, Te Marautanga o Aotearoa, me Te Marautanga Māori o Aotearoa* me te tautoko i ō hoa kaiako kia whakamahia ngā rautaki whakauru whaihaua.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

Kei te tau 3 a Hana, ā, e pāngia ana e te takiwātanga. E tautokotia ana ia e tētahi RTLB me tētahi kaituku haumanu reo (SLT) o Te Tāhuhu o te Mātauranga. Mā tētahi kaitakawaenga mai i te Tāhuhu hei āwhina i te whānau ki te whakauru mai ki ēnei mahi.

Ko Anahera te LSC i te kura o Hana, ā, e āwhina ana i ngā kaiako ki te whakatinana i ngā mātāpono o Te Hoahoa Whānui mō te Ako. E hāngai pai ana ēnei mātāpono ki ngā uara o te manaakitanga, te kotahitanga, me te whanaungatanga e pou here ana i ngā pūnaha whakauru me ngā mahinga i te kura.

Kua āwhina a Anahera i ngā kaiako me ngā kaiāwhina ki te whakarite kia angitu a Hana i roto i te taiao ako titina, akomanga-tuwhera hoki. Kua whakamahia e rātou ngā taputapu hei hanga i tētahi wāhi mārie e taea ai e Hana te whakatau i tōna hinengaro me ūna rongo ina hiahiatia ana.

Ka rite te tiro a Anahera ki te kaiako o Hana kia mātua mōhio ka taea e ia te whai kaha i te mahere kua whakaritea ngātahitia me te RTLB, te SLT, me Hana me tōna whānau hok. Ka hui hoki a Anahera me te kaitakawaenga, me te whānau o Hana kia mātua mōhio kua whakaritea tētahi whakahoahoa rīrā, me te rongo hoki o te whānau i te tautokotanga, ā, wātea ana kia whai wāhi rātou ki ngā whakamaheretanga me ngā whakataunga.

He aha te tautoko akoranga?

He ariā whānui tonu te tautoko akoranga. Kei roto katoa te whānuitanga o ngā whakaritenga, ngā pūnaha, ngā tautokotanga, me ngā ratonga ka āwhina i ngā tamariki me ngā rangatahi me ngā whirikoka me ngā hiahia kanorau, kia angitu rātou i roto i ā rātou ako me ō rātou hononga. E pou herea ana ēnei e ngā uara whakauru e whakarite ana i ngā wāhi mātauranga hei wāhi manaaki mā ngā ākonga katoa me ō rātou whānau.

Tata ki te kotahi i roto i te rima ngā tamariki me ngā rangatahi e hiahia tautoko ana i ētahi wā i ō rātō tau i te kura. Nā te hauātanga pea, ngā uauatanga ako, te taumahatanga, te māuiui tinana, te mate hinengaro, ngā take whanonga rānei. Kei roto hoki ko te tautoko mō ngā tamariki me ngā rangatahi e rapu ana i ngā hiahia ngāwari noa nei – hei tauira, ngā ākonga roro kanorau me ngā ākonga pūmanawa nui, he mōrea tūpono kei wehe atu i te mātauranga rānei.

Ko ngā tamariki me ngā rangatahi e whai ana i ngā hiahia tautoko akoranga, he wāhanga noa o te kanorau māori o ngā taiao aka katoa. E hiahia ana ētahi ākonga i ngā āhuatanga tautoko i te roanga o te ao aka, ko ētahi mō te wā poto noa – hei tauira, i ngā wā whakawhitit pea. Ko te tautoko whai hua katoa, he hangore, he urupare hoki.

Ko te whai i tētahi hiahia āwhinatanga tāpiri kua tautuhia, he wāhanga kotahi noa tēnā o te tuakiri ahurei o te rangatahi. Ehara i te wāhanga katoa. Mēnā he torowhānui, he pūkaha rānei te whāinga, e kore e noho tauārai te tautuhinga o ngā hiahia tautoko akoranga ki ngā kaiako me ngā hoa e whai nei kia mōhio ā-tangata rātou i ngā ākonga, ā, me te whakamihī ki tā rātou koha ki te ao me te ahurea o te hapori aka.

He maha ngā kaitāpae ki ngā mahi tautoko akoranga whaihua i roto i ngā taia aka. Ko ngā kaiarahi kura, ngā kaiako, me ngā kaiāwhina e whakarato tautoko akoranga i roto i ngā pūnaha whakauru, ā-kura, ā-kāhui whānui me nga whakaritenga, tae atu ki nga tautokotanga hāngai pū mā te hunga e hiahia ana. Mō ērā me ngā hiahia hiranga nui, ka nanao atu ngā taiao akoranga ki ngā ratonga o waho pēnei i ngā mea kua whakaratoitia e te Tautoko Akoranga a Te Tāhuhu o te Mātauranga, Kaiako Rauemi, umanga hapori, me ētahi atu ratonga hauora, tae atu ki ngā hononga tautoko motuhake.

Ka tino whaihua te tautoko akoranga ina:

- whakaratoitia i te wā tika
- noho hei wāhanga o tētahi whāinga wawaotanga tōmua
- kua whakaritea ki ngā pakaritanga, ngā hiahia, me ngā wawata o ngā ākonga
- kua maheretia, kua aroturukihia i te taha o te ākonga me tōna whānau hei ihopū
- he hononga māhorahora i te wā neke atu i te kotahi te ratonga tautoko e hiahiatia ana
- tautokotia e ngā mātanga me ngā rauemi ā-rohe
- e pou heretia ana e ngā uara me ngā ritenga whakauru
- e urupare ana ki ngā tuakiri, ngā reo me ngā ahurea o ngā ākonga
- i whai taunakitanga o ngā tauira whai hua
- kua whakaritea kia hāngai ki te horopaki aka, horopaki noho a te tamaiti, a te rangatahi rānei.

He mātauranga whakauru

Ko te tikanga o te mātauranga whakauru, kua tautuhia ngā tauāraitanga i nga akoranga o ia ākonga, ā, kei reira ngā rauemi me ngā tautoko hei whakawātea i aua āraitanga. He tūāpapa waiwai ngā uara whakauru pēnei i te ōritetanga, te whakaurunga, te hapori, te atawhai, te whakaute i te kanorautanga, ā, me te āhei ki te mātauranga i roto i ngā kura whakauru.

[Learning Better Together \(Te ako ngātahi whaihua\)](#), Jude MacArthur, 2009, whārangi 6

E hiahia ana ngā tamariki me ngā rangatahi o Aotearoa ki te noho ki tētahi whenua e whakahiapotia ana, e whakanuia ana te ahurea me te kanorautanga, kaua ko te whakaaetia noa iho. He wāhanga matua tō ngā ritenga whakauru ki te tautoko akoranga. Ko te mahi hei LSC, ko tō whāinga matua ko te whakarite kia angitu te tamaiti, te rangatahi rānei me ūna matea tautoko akoranga, kia angitu i roto i ā rātou mahi ako me ū rātou hononga i roto i te taiao kura. E tutuki ai tēnei whāinga, ka mahi tahi te LSC me ētahi atu, ki te whakapakari i te whakatinanatanga o ngā uara whakauru.

Ko ngā mahi whakauru he pēnei te āhua, te tangi, me te rongo e whai ake nei:

- Ka uru ngā ākonga katoa ki ngā mahi me ā rātou hoa, mō te taipakeketanga tōtika.
- He taiao whakauru, he mauritau, ā, e whakanuia ana te ahureinga.
- He whakaute, he mauritau hoki ngā whakawhanaunga me ngā mahinga ngātahi a ngā ākonga.
- Ka whakaatu ngā kaiako i ngā manako teitei mō ngā ākonga.
- E whai wāhi ai ngā ākonga i roto i ngā whakataunga kaupapa marautanga.
- E wahaknui ana te reo whakauru i ngā tirohanga kanorau me ngā whanonga, rongonga, tuakiri, me ngā mōhiotanga rerekē.
- Ka whakamahi ngā kaiako me ngā kaiārahi i ngā tuhinga me ētahi atu rauemi hei tūhura rerekētanga me te whakatairanga i te whai hononga me te ahurea whakahē i te kiriwetitanga.
- Ka tau te noho o ngā whānau o ngā tamariki me ngā rangatahi whai matea tautoko akoranga, e whai uara ana ū rātou mōhiotanga me ū rātou tirohanga, ā, he hoa rātou i roto i ngā maheretanga me ngā kaupapa whakatau.

E whakatairangatia ana ngā ritenga whakauru puta noa i *Te Marautanga o Aotearoa, Te Whāriki*, me *Te Marautanga Māori o Aotearoa*, ā, he ihonui hoki ki ngā uara e pou here ana i te [waehere ngaio me ngā paerewa o ngā kaiako o Aotearoa](#). Mai i te tirohanga o te ao Māori, e tirohia torowhānuitia ana ngā tamariki hei taonga i roto i ū rātou whānau.

Hei LSC, he mahi nui tāu kia whai wāhi atu ki tētahi taiao mā ngā ākonga e:

- e whakaaetia, e whakautetia, e uaratia ana
- kite wheako ana i te manaakitanga: arā te ngākau māhaki, te whakaute me te aroha ki te tangata
- kāore e kitea ana tēnei mea te kaikiri me te whakahāweatanga
- e kite wheako ana i te whanaungatanga pūmau, ora hoki
- e hono ana ki te ahurea, te reo, te whakapono, te tuakiri, tae atu ki te whakapapa me te tūrangawaewae.

Te Tauira Tuku Tautoko Akoranga

Hei kairuruku tautoko akoranga, ka mahi koe i roto i te Tauira Tautoko Tuku Tautoko Akoranga (LSDM), e whakarato ana i ngā hanganga me te hononga tautoko kia taea e koe te kawe i ū mahi ki ngā kura.

Mā te LSDM e whakarite i ngā tautoko akoranga i runga anō i te mōhio me pēhea te whakatutuki pai i ngā matea a ngā ākonga katoa i roto i ū rātou hapori. He huarahi tēnei ki te mahi tahi me ngā mana ake o te rohe ki te kawe i ngā urupare tōtika mā ngā tamariki, rangatahi, me ū rātou whānau.

E whakaatu ana te hoahoa e whai ake nei, ka whakaurua e te LSDM te tira whakahaere a Te Tāhuhu o Te Mātauranga, i te nuinga o te wā e whakahaerehia ana e tētahi kaiwhakahaere ratonga, e āwhina ana i ngā kura ki te toro atu ki te tautoko mai i te Tāhuhu, ētahi atu kaiwhakarato, umanga hapori, me ētahi atu umanga. Ka whakakao mai i ngā ratonga ako kōhungahunga (tae atu ki ngā kōhangā reo), ngā kura, ngā

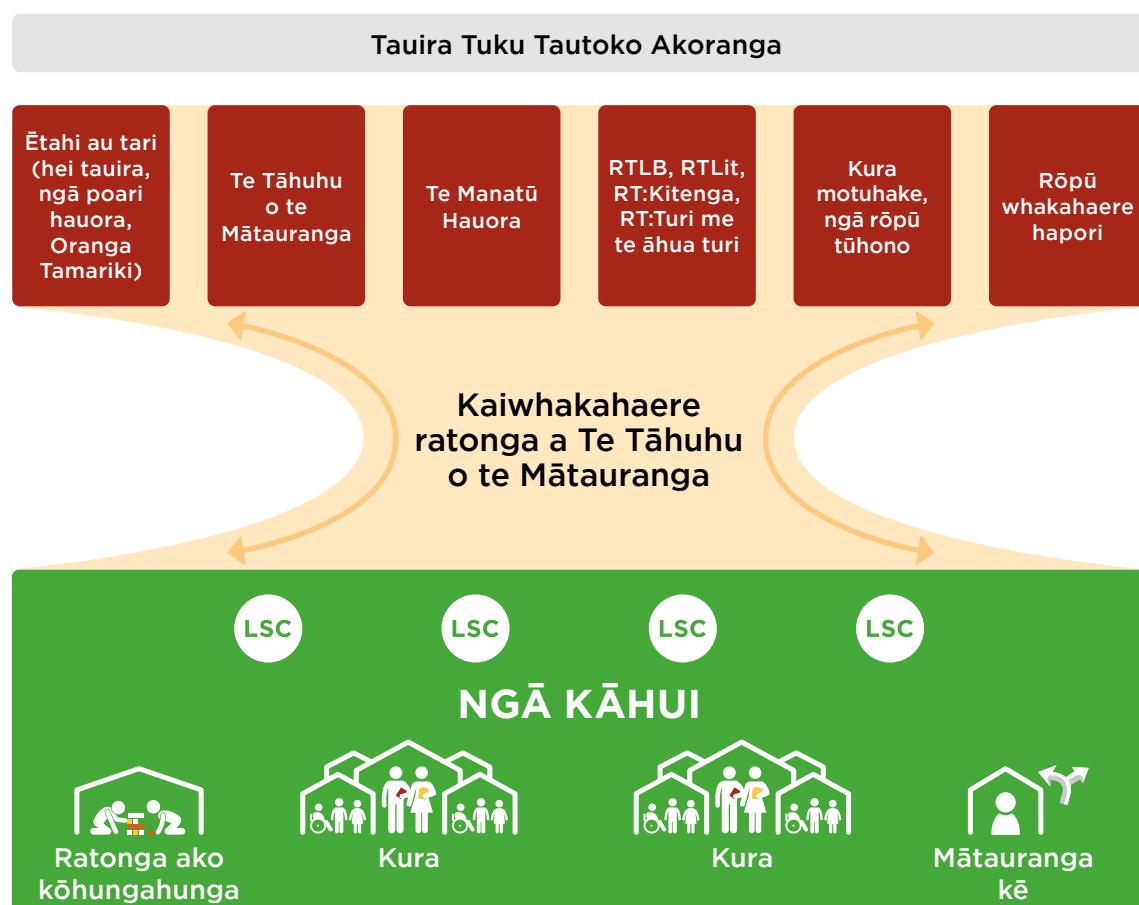
tari kāwanatanga, me ngā kaiwhakarato ratonga ki te tautuhi me te urupare i ngā matea tautoko akoranga a ngā tamariki me ngā rangatahi o tō rātou rohe. Ko ngā kura mātauranga kē², ngā kura haumanu, ngā kura hauora ā-rohe, ngā kura taiohi mātua, me ngā pokapū ngohe tētahi wāhanga o te tauira nei, hei āwhina i ngā tamariki me ngā rangatahi ki te rapa tautoko e tika ana mō rātou ki te whakaahuru me te hiki i tō rātou oranga, kia whai nōhangā, kai whai urunga me te ahu whakamua o ā rātou akoranga.

Kei te manawa o te LSDM ko te mahi tahi me te hangoretanga. Mā te mahi tahi, ka nui ake te hangore o ngā haporī ā-rohe, ka taea te tautuhi me te wawe o te whiwhi tautoko tōtika, tēnā i te ‘tuku ki waho’ me te tatari. Mā tēnei huarahi e mātua whakarite kia kotahi te noho o ngā tautoko me ngā ratonga. Mā tēnei i whakaiti i te tūponotanga o ētahi puare, tāruatanga rānei, ā, he whakapakari hoki i te arorau me te motukore.

Ka tautokohia e te LSDM tētahi whāinga rapunga, tae atu ki te kite, te whakamārama, te mahi, te arotake, te aromātai, me te whakarerekē i ngā wāhanga e hiahia ana. E whakarato ana te whāinga rapunga i tētahi tūāpapa mō ngā whakataunga kaupapa me ngā whakamaheretanga, hei tautoko i te huhua o ngā matea e kitea nuitia ana i ngā haporī mātauranga. Ko te hiahia o te LSDM ko te hunga katoa kei roto i te ahumahi tautoko akoranga kia whakakotahi, ki te tohatoha kōrero me ngā rauemi, me te mahi tahi ki te whakatau me pēhea te urupare ki ngā matea, ko wai hoki ka kei te wāhi tika ki te whakarato tautoko (ahakoa ā-kura, ā-kāhui whānui ranei, kua āta whāia, ko te tautoko takitahi ranei).

Ngā pou e whā o te LSDM:

- mahi tahi ki te whakamahere me te tuku tautoko kua tūhonotia
- he kaha ki te tautuhi he aha ngā matea ā-rohe, me te kohi i ngā rauemi e wātea ana
- kia kotahi te whakatau i ngā kaupapa
- te whakapakari i ngā mahi tautoko puta noa i ngā matea huahua.

►² Ko ngā ākonga ka whakauru ki ngā kaupapa mātauranga kē, kua whakaurua ki ngā rārangi ākonga o ngā kura ka noho hei wāhanga o tētahi kāhui neke atu i te kotahi te LSC. Mā te LSDM e akiaki i te auahatanga me te tohanga o ngā rauemi puta noa i te kāhui hei whakaea tōrunga i ngā hiahia o ngā ākonga katoa kua whai matea tautoko akoranga, tae atu ki ērā kei ngā kaupapa mātauranga kē, e mōrea ana rānei kei whakawātea atu i te mātauranga.

Te Tauira Tuku Tautoko Akoranga e whakatinanatia ana

Mai i te tau 2017, i angitu te takina o te LSDM i ētahi rohe o Aotearoa. I Te Moana-a-Toi, he kaupapa taki i whai wāhi ai ngā Kāhui Ako e toru, ko te hua mai, i kaha ake te mahi tahi i waenga i ngā kura, ngā ratonga ako kōhungahunga, me etahi atu tari tautoko, kia pakari ake, kia hangore ake ai tā rātou whakarato i te tautoko akoranga.

Hei tauira, i whakakotahitia e te Kāhui Ako o Ōtūmoetai ā rātou rēhita tautoko akoranga, e kitea ai e rātou ngā ia me ngā matea tautoko akoranga puta i te hapori. I kitea e rātou te nui o te matea mō ngā tautoko e pā ana ki te tūmatatenga. E tutuki ai tēnei hiahia, i whakatata atu te Tāhuhu o te Mātauranga me te Kāhui Ako ki tō rātou Poari Hauora Ā-rohe kia tautokotia mā roto i te Ratonga Hauora Hinengaro. Ko te mutunga mai, e rua ngā kaimahi tautoko wā-iti i whakaratohia hei mahi puta noa i te Kāhui Ako, ki te tuku i ngā hōtaka me ngā rautaki whakatau ki ngā tamariki tūmatatenga, me te āwhina ki te whakatipu i ngā āheinga o ngā mātua me ngā kaiako.

17 ngā kura me ngā ratonga ako kōhungahunga, ko te nuinga kei te taiwhenua, kei roto i te Kāhui Ako o Puketeraki kei Waitaha ki te Raki. Nā te LSDM rātou i āwhina ki te mahi tūtata me te nanao atu ki ngā tautoko mai i ētahi atu tari. Ko te kī a te kaiwhakahaaere kāhui RTLB o te Kāhui Ako, “Ina whakaaro tātou mō te nui o ngā tamariki me ō rātou pātaritanga puta i te kāhui, ka mea ko ngā tamariki me ngā whānau ki te iho, ā, ka whakaaro ake ko wai ngā tāngata e tika ana kia whakahuihuitia mai ... Ākene pea he RTLB, he rata hinengaro o Te Tāhuhu o te Mātauranga, he kaiwhakaora reo kōrero rānei. Nā, kua wātea mātou ki te haere takawaenga i ngā wā e hiahia ana ... Ko te ia o te rongo, kua kotahi mai mātou ki te kaupapa.”

Te Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019-2025

Ko [Te Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019-2025](#) ka whakatakoto i ngā whāinga matua mō te whakapiki i te korahi me te whai huatanga o te tautoko akoranga. He whakareatanga o te Tauira Tuku Tautoko Akoranga.

Ka whakataumatatia e te mahere mahi te tautuhitanga wawe o ngā matea tautoko akoranga, e whiwhi ai ngā ākonga i te āwhinatanga e tika ana, e wawe ana. He hiranga hoki te whakapai i ngā whakawhittinga puta noa i ngā wāhi mātauranga ki roto i te oranga tangata i tua o te mātauranga akiaki.

Ko ngā whāinga matua e ono:

1. Te whakatinana i te tūranga kairuruku tautoko akoranga hou i roto i ngā kura
2. Te whakapakari i te aromātaitanga me te tautuhi wawe i ngā matea tautoko akoranga
3. Te whakapakari i ngā tikanga wawaonga wawe
4. Ngā tautoko me ngā ratonga hangore mō ngā tamariki me ngā rangatahi roro kanorau
5. He whakatutuki i ngā hiahia akoranga o ngā tamariki me ngā rangatahi waingōhia
6. He hiki i te mātauranga o ngā tamariki me ngā rangatahi e mōrea tūpono ana kei whakarērea te mātauranga.

Mō ētahi atu pārongo, tirohia [Te Whakapakari Tautoko Akoranga](#) i te pae tukutuku a te Tāhuhu.

Te mahi tahi me te Tāhuhu o te Mātauranga

Kei te Tāhuhu o te Mātauranga te kawenga ki te whakatutuki i te hōtaka mahi a te Kāwanatanga mō te mātauranga, tae atu ki te Mahere Mahi Tautoko Akoranga me ētahi atu whakahoutanga me ngā rautaki. Ko te mahi a te Tāhuhu he whakarite kia tika te mahi a te pūnaha mātauranga mā ngā tamariki me ngā rangatahi me ō rātou whānau.

He kaiwhakarato nui hoki te Tāhuhu o ngā tautoko me ngā ratonga akoranga. E tuku mahi ana ia ki ētahi tūmomo mātanga huhua e whakarato ana i te tautoko ki ngā tamariki, rangatahi me ō rātou whānau. I tua atu o te tāpae i ētahi tautoko takitahi, ka āwhina ēnei mātanga ki te whakapiki āheinga me te māramatanga i waenganui i te hunga tautoko ākonga.

Ehara te LSC i te kaiwhakarato i ngā tautoko motuhake ki ngā kaiako me ngā ākonga – ko te mahi tērā a ngā Kaiako Rauemi me ētahi atu mātanga. I tō mahi hei LSC, kāti me mahi tūtata koe ki te Tāhuhu o te Mātauranga me ō hoa Kaiako Rauemi. Kei reira rātou ki te tautoko i a koe, me ētahi atu LSC puta noa i tō kāhui.

Ina koa, he hiranga tō hononga ki te tira whakahaere a te Tāhuhu. Ka arahina pea tēnei mahi e tētahi kaiwhakahaere ratonga i tō tari a te Tāhuhu i tō rohe. Mā te kōrero huawaere e āwhina i te āheinga ki ngā tautoko me ngā ratonga hei whakatau i ngā matea a te takitahi, te takimaha, te kura, te kāhui whānui rānei. Ko ngā kaimahi o te Tāhuhu e whakahaere ana i tēnei mahi ka āwhina ki te whakakotahi i ngā tāngata tika ki te whakamahere me pēhea te whakamahi ngātahi i ngā tautoko me ngā rauemi, kia hangore ake, kia aro hoki ki te whakatutuki i ngā hiahia o te rohe.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

E whitu ngā LSC e mahi ana puta noa i tētahi kāhui kura 10, ka ririte te tūtakitaki ki te toha me te matapaki raraunga. Ko Mārama te kaiwhakahaere ratonga o te tari Tāhuhu ā-rohe e whakarato ana i te mahi huawaere, ā, ko Lima te kaiwhakahaere kāhui RTLBB, ā, ka hono rāua ki ngā matapakinga nei. Ka mauria mai e rātou katoa ngā raraunga hei tāpae atu ki te tirohanga whānui o ngā hiahia puta noa i te hapori.

I tētahi hui ka kite te rōpū i te pikinga o ngā tono tautoko mō ngā matea whakawhitī kōrero a ngā tamariki, tatū noa i ngā kura tuatahi o te kāhui. E ai ki ngā whakamārama a ngā LSC o aua kura, ko tētahi take mō te pikinga nā te nui o ngā kaiako tauhou i roto i ngā wāhanga teina o ngā kura. I kite hoki te rōpū he nui ngā tono tautoko e pā ana ki te whakaputanga reo o ngā tamariki. Engari, ka whakautua e Mārama, ko ngā tātaritanga o ngā tono, e tohu kē ana ko te wāhanga e raru ana, ko te aroā weteoro o ngā tamariki ake.

E whakaae ana te rōpū kāore he kiko o ngā urupare takitahi hei whakarongoā i tēnei raru, ā, ka taea te whakatau mā te whakaako reo matatini kounga. Ka whakaae rātou ki te whakamahere i ētahi wānanga iti ka tukuna ngātahitia e te Tāhuhu me te ratonga RTLBB. Ka tautoko ngā wānanga awheawhe i te whāinga rapunga, arā, ka whakamātauria, ka aromātaitia e ngā kaiako ngā rautaki hei tautoko i te whanaketanga o te aroā weteoro, e hono atu ana ki te whakaputa kōrero. Ka whai wāhi hoki ngā kaiwhakarato ECE ki roto i ngā tono wānanga awheawhe. Hei tāpiri ake, ko te kōhangā reo me te kura kei roto i te kāhui ka mahi tahi me te Tāhuhu me te ratonga RTLBB i runga i tētahi huarahi e whaihua ana tō rātou hapori me ngā hiahia o ō rātou ākonga, whānau, kaiako hoki.

Te tūranga o te kairuruku tautoko akoranga

Ka whakapeto ngoi ngā kura ki te whakatutuki i ngā hiahia o ngā ākonga mā roto i ngā whakapaunga ngātahi a ngā tira tautoko akoranga. Kei roto i ēnei rōpū ngā SENCO, ngā kairuruku waingōhia, ngā kaiwhakahaere ESOL, ngā kaimahi tautoko tawhiti, ngā kaiārahi o te kura, ngā kaiako motuhake, nga kaiako kei rō-kura, puta i te kura whānui, ngā kaiāwhina, me ngā kaimahi toko i te ora i roto i ngā kura (SWIS). Ko te tūranga LSC, ka whakapakari i te tira mā te whakarato i tētahi tangata pūmau, wā-kī hoki e arotahi ana ki te tautuhi, me te whakamārama he aha ngā mateatanga, me te whakarite i ngā whakaratonga tautoko puta i te kāhui.

He waiwai te pūahoahotanga o te tūranga LSC mō tōna angitutanga, koinā i whakaritea ai tētahi whakaahuatanga mahi ahu whānui. Ko te horopaki o te tūranga ka whai pānga ki te āhua o te whakatutukitanga. I roto i ngā take katoa, me mau ki te mata o te whakaaro ko te kaupapa o te mahi nei, ko te whakarite kia whai hua, kia hāngai hoki tō mahi i te taha o ētahi atu tūranga. Ahakoa he aha te horopaki, ā, ko wai kei roto, me whai ia tangata o te tira tautoko akoranga ki te tuku tautoko kounga, whakauru, ahurea tauwhiro hoki mā ngā tamariki me ngā rangatahi e hiahia ana i taua tautoko.

HAUORA

Ka tino rerekē te āhua o te horopaki mō te LSC. Hei tauira, i roto i tētahi kāhui tērā pea ka mahi koe:

- i te taha o ētahi LSC e rua, toru rānei i tētahi kura tuarua nunui
- hei LSC takitahi i tētahi kura karekau he SENCO
- huri noa i ētahi kura iti mai i te rua ki te rima pea, ko ētahi he SENCO, ko ētahi karekau
- huri noa i ētahi kura rerekē ngā āhuatanga, pēnei i ngā kura whai akomanga reo rua
- hei wāhangā o tētahi tira tautoko akoranga nui, kua tāpiritia he SENCO, he kairuruku hunga waingōhia, he kaiako ESOL motuhake, ngā kaiwhakahaere haepapa ā-takiwā, me ētahi kaiwhakamahere ora e rua.

Ahakoa he aha te horopaki, he hiranga tonu kia whakaae koe me ngā kaiārahi kura, ke pēhea tō kawe i tō mahi hei LSC, i runga anō i ngā whakaahuatanga o te tūranga. Tāpiri atu, me whakatau ngā kaiārahi i te kōeke o ngā kāhui ka pēhea te āhua o te tāpaetanga a ngā LSC ki tētahi whāinga hapori whānui, mahi tahi hoki. Mā tēnei i whakatauhia ai ngā wāhangā mahi inaki, me te tautuhi i ētahi tūpono puaretanga, ā, ka whakakīhia ērā e te tangata tōtika.

Hei LSC hou, pērā tonu i tētahi kaimahi hou, me whai wā kia tipu koe i roto i te tūranga, tuitui taura here, whakangao pūkenga me ngā mōhiotanga mā te tikanga whakatau, me ngā akoranga ngaio moroki.

E whakaatu ana te tauira i raro nei, ka pēhea te mahi tahi a ngā LSC me ētahi atu rōpū whaitake, me ngā tari tautoko puta noa i tētahi kāhui o ngā kura. E whakaahua ana hoki ka pēhea pea te toha i ngā haepapa tautoko akoranga i roto i tētahi kura tuarua nunui. Otirā e whakaatu noa ana i tētahi whiringa kotahi noa iho.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

He LSC a Tāwhai rāua ko Rīpeka i tētahi kāhui, kei roto tētahi kura tuarua nunui kei te tāone, me ētahi kura tuatahi e whitu. Ka mahi rāua i te kura tuarua, ā he SENCO tūturu, he kairuruku ākonga waingōhia, me tētahi tira tautoko ākonga o waho kei reira. E rima ngā kura tuatahi kua whai SENCO.

Kua whakaae ngā LSC me ngā SENCO o te kāhui kia ririte te hui tahi ki te kaiwhakahaere ratonga a te Tāhuhu i tō rātou rohe. I te mea he hapori tautoko akoranga rātou, e hiahia ana rātou ki te whakamahere ka pēhea te mahi tahi ki te tautuhi i ngā whai wāhitanga hei tautoko ngātahi, me te tohanga o ngā whakaaro, ngā rauemi me ngā wāhi.

I te kura tuarua kei te tumuaki tuarua te haepapa ki te whakakao auau i ngā tira tautoko akoranga me ngā tira tiaki ākonga o waho ki te matapaki i ngā whāinga matua o te wā, me te toha i ngā tauira mahi angitu. Ko te tikanga o ēnei matapakitanga, he pūahoaho i ngā mahi, me te whakatau i ngā puare, i ngā wāhi inaki rānei o te tautoko akoranga puta noa i te kura.

Kua whakaae ngā kaiārahi o te kura, i runga anō i ngā whakawhiti kōrero ki te hunga tuku tautoko akoranga, tautoko tawhiti hoki, me pēhea te toha i ngā mahi taketake me ngā haepapa. Ka arotakehia e rātou te pai o tō rātou whāinga i muri o te wāhangā e rua o te tau, me te toha anō i ētahi haepapa mēnā i tika ki te pērā.

Ka mahi tahi a Tāwhai rāua ko Rīpeka me ngā kaiako akomanga me ētahi atu kaimahi tautoko, ki te whakawhanake me te arotake i ngā mahere akoranga motuhake (IEP) mā ngā ākonga. Ka mahi tūtata hoki me te kaiwhakahaere ratonga a te Tāhuhu me ngā Kaiako Rauemi ki te whakarite i te urunga ki ngā kaupapa tautoko, ratonga hoki.

Kei roto i te tūtohi nei tētahi tauira o te toha i ngā haepapa ki ngā tūranga mahi. Ko ētahi o ngā haepapa ko te tuitui i ngā taura here, te kōtuitui me te whai wāhi atu ki te hiki i te pūnaha tautoko akoranga i te kōeke o te kura, puta noa i te kāhui.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC (haere tonu)

Tāwhai (LSC 1)	<p>Ka mahi hei whakapānga matua mā ngā kaiako me te whānau i ngā tau 9 me te 10</p> <p>Ka whakarite i ngā PLD mā ngā kaimahi e pā ana ki te tautoko akoranga (i te taha o Rīpeka)</p> <p>Ka tono āwhina tautoko</p> <p>Ka toro ki ngā kura tuatahi, me te tautoko i te whakawhitinga ki te kura tuarua (ā, kei weanganui o nga tau 9 me te 10) mā ngā ākonga kua tautuhia ū rātou matea.</p> <p>Ka tautoko i te kohinga pārongo, ngā aromataawai me ngā aromātaitanga (hei tauira, mō te hunga whai mate tīpaopao kupu)</p> <p>E tautokotia ana te whanaketanga me te arotaketanga o ngā mahere akoranga motuhake (IEP) me ngā kaiako akomanga me ētahi atu kaimahi tautoko</p> <p>Ka purutia te rēhita tautoko akoranga mō ngā tau 9 me te 10</p> <p>Ka tātaritia ngā raraunga, tae atu ki ngā ākonga, whānau, te reo kaiako hoki hei tautuhī i ngā matea tautoko akoranga</p> <p>Ka tātaritia ngā raraunga ā-kāhui hei toha ki te tira kaiārahi (i te taha o ngā LSC puta i te kāhui)</p>
Rīpeka (LSC 2)	<p>Ka tū hei whakapānga matua mā ngā kaiako me ngā whānau i ngā tau 11-13</p> <p>Ka whakarite i ngā PLD mā ngā kaimahi e pā ana ki te tautoko akoranga (i te taha o Tāwhai)</p> <p>Ka tono āwhina tautoko</p> <p>Ka tautoko i ngā whakawhitinga me ngā ara, puta noa i ngā tau, ā, ki tua o te kura</p> <p>Ka tautoko i te whanaketanga me te arotaketanga o ngā IEP me ngā kaiako akomanga me ētahi atu kaimahi tautoko</p> <p>Ka purutia te rēhita tautoko akoranga o ngā tau 11-13</p> <p>Ka tū hei kaiwhakapā matua mā ngā ratonga mai i ngā Kaiako Rauemi, te Tāhuhu me ētahi atu tari</p> <p>Ka tātari raraunga, tae atu ki ngā ākonga, whānau, te reo kaiako hoki hei tautuhī i ngā matea tautoko akoranga</p> <p>Ka tātaritia ngā raraunga ā-kāhui hei toha ki te tira kaiārahi (i te taha o ngā LSC puta noa i te kāhui)</p>
SENCO ariari	<p>Ka tuku i te tautoko hāngai tonu ki ngā ākonga takitahi</p> <p>Ka tautoko i ngā rautaki whakaako whakauru me ngā nōhangā akomanga</p> <p>He tirohanga whānui o ngā ākonga ORS</p> <p>Ka whakarite i ngā hangarau āwhina</p> <p>Ka whakarite i te ESOL</p> <p>Ka whakarite i ngā tono Tikanga Aromātai Motuhake</p>
Kairuruku ākonga waingōhia	Ka whakarite i ngā hōtaka me ngā rauemi mā ngā ākonga waingōhia.
Ohu tautoko ā-takiwā/ ngā kaiwhakarite kōeke ā-tau Kaitohutohu ārahi	<p>Ka aroturuki i te tae ā-tinana, me te whakaurunga</p> <p>Ka toro i ngā tautoko hauora hinengaro mā ngā ākonga</p> <p>He pupuru i ngā hono ki ngā ratonga tae ā-tinana, ngā pirihimana hapori, te āpiha taiohi me te kaiwhakahaere takiwā o Oranga Tamariki</p>

Ko te toenga o tēnei wāhanga e whakaatu ana i ngā rōpū matua ka mahi tahi ai koe, ka tautoko hok koe – kei roto i ēnei ngā mahi matua o te mahi LSC.

Te tautoko ākonga

Te tautuhi matea me te whakamahaere mō te kanorau

Whakaaroatau 2 o te *Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019–2025* he arotahi ki te tautuhi i ngā matea tautoko akoranga. Ko tā te LSC, he āwhina i tō kura ki te whakarite i ngā tukanga pai mō te tautuhi me te urupare ki ngā matea – ngāwari noa nei, roro kanorau, nui me te uua – ā, me te whakamahi i aua tukanga i te wā e tika ana. Hei wāhi o tē kōtuinga LSC whānui, ka āwhina koe ki te tātari raraunga kia mārama kehokeho ki te matea i ngā kōeke o te kura me te kāhui, me te tautoko i ngā urupare o ngā wāhi e rua.

Hei LSC, e kore e taea e koe te noho hei tohunga i ngā wāhi katoa e hiahiatia ana te tautoko akoranga. Ehara nāu te haepapa ki te kohura i ngā tamariki. Engari, i te taha o ētahi atu, ka tautuhi koe i ngā matea hei tautoko, hei whakarerekē, hei urutau, ā, me te āwhina ki te whakamahere i tētahi urupare.

Ko te puna kōrero hiranga nui katoa o ngā mōhiohio o te matea hei tautokotanga, ko te ākonga me ū rātou whānau. Hei LSC, ka akiaki koe i te whānau ki te toha i ū rātou mōhiotanga o tā rātou tamaiti, me te tuku kōrero ki te kura o ngā mahi e whai kiko ana, me ngā mahi kāore he kiko.

Tāpiri atu ki ngā kaiako, ko ngā mātaitanga mai i ngā ratonga pēnei i ngā tari toko i te ora ka whai wāhi pea ki te tautuhinga o te matea i roto i te kura.

Roro kanorau

Ko te whakaaroatau 4 i roto i te *Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019–2025* ko te whakapakari i te tautoko mō ngā tamariki me ngā rangatahi roro kanorau. He kupu te roro kanorau e whakaahua ana i ngā ara rerekē e whakaaro ai, e ako ai, e whakawhititai ai, e whanaunga ai, e urupare ai te tangata ki tōna taiao.³

He āhuatanga kawatau te roro kanorau o te rerekētanga tangata, ā, e whakaahua ana i te whānuitanga o te manakohanga me te rerekētanga. Hei LSC, ka whakarite koe kia ita ngā tautoko me ngā mahere mā ngā ākonga roro kanorau, e pou herea ana e ngā uara whakauru me ngā ritenga ā-kura, ā-kāhui e whai hua ai te katoa.

Ko ngā āhuatanga o te roro kanorau, ko ngā tamariki i tautuhia he waingōhia, me ērā i tipu ai ngā matea mai i ētahi atu rerekētanga o te whakaaro, o te tukatuka me te urupare ki te taiao ūrongo, taiao e honoa ai. Ka āwhina te māramatanga ki ngā āhuatanga o te roro kanorau me te whakapono ki te pitomata o ngā tamariki me ngā taiohi katoa i ngā kaiako me ngā kaihautū kura ki te hanga taiao manaaki, whakauru, e tautokona ai te katoa.

►³ Ka taea te whakamahi i te kupu nei hei whakaahua i ngā ākonga me ū rātou whaikaha me ngā wero e pā ana ki (engari kāore i whāiti ki) te mate tīapopao kupu, mate whakakori tnana, mate tātai pāngarau, mate ngokore tuhituhi, takiwātanga, māuiui waipiro ā-tōhuā, te aro pahara, mate tōtōā rawa, ngā māuiuitanga ā-whētuki, me ngā māuiuitanga tukatuka ā-taringa, ā-kanohi hoki.

Te Tauira Tuku Tautoko Akoranga e whakatinanatia ana

Kei roto i te Kāhui Ako o Tokomairiro i Milton, Ōtākou, e rima ngā ratonga ako kōhungahunga, e whā ngā kura tuatahi, me tētahi kura tuarua kotahi. E arotahi ana rātou ki tētahi rōpū tautoko akoranga e whakakao ana i ngā kaiako kei rō kura, me ngā kaiako o ētahi atu kura, ngā tumuaki, tētahi RTLB, he nēhi hauora tūmatanui, me tētahi kaiwhakahaere ratonga Tautoko Akoranga a Te Tāhuhu o te Mātauranga.

Nā tēnei tauira mahi tahi i āwhina i te Kāhui Ako ki te tautuhi i te kanorau whānui o ngā matea tautoko akoranga puta noa i te hapori. Ko te kī a tētahi tumuaki kura tuatahi, "E toru, e whā tau ki muri, kīhai mātou i whakakao i ngā raraunga o ngā matea, ā, i te tiro whakaroto noa iho mātou."

Mai i taea wā, kua tīmata te Kāhui Ako ki te kohi i ngā pārongo mō ngā tamariki takitaki me ngā raraunga whakahiatō ingoamuna e hora ana i ngā ia o te ako me te whanonga puta noa i te hapori. Ka taea te whakamahi i ēnei raraunga hei tautuhi i ngā matea mō te whakangungu me te whakawhanake. Hei tauira, i te wā i kitea ake me nui ake ngā rautaki a ngā kaiako mō te whakahaere i ngā whanonga whakatōrea, i whakaritea e te Tāhuhu ētahi wānanga awheawhe me ngā kaiako rua tekau, mai i ngā kura kōhungahunga ki te kura tuarua.

Te whakamahi i tētahi rēhita tautoko akoranga

Hei LSC, ko tāu haepapa ko te pupuru i te rēhita o ngā tamariki me ngā rangatahi e whai matea tautoko akoranga ana. Mā te rēhita e whakarato i te rekoata o ngā matea, ngā mahere tautoko, ngā tohanga rauemi me ngā ratonga mō ia ākonga.

Mā ngā rēhita tautoko akoranga e āwhina i a koe kia mārama, kia urupare hoki ki ngā matea tautoko akoranga o āu ākonga:

- takitahi – mā te rekoata i ngā pārongo o ngā matea o ia ākonga
- i te kōeke o te kura – mā te whakarato pārongo o te nui o ngā ākonga me ngā tūmomo matea rerekē, hei whakamahi i roto i ngā whakamaheretanga me te whakapiki āheinga
- i te kōeke kāhui – mā te tuku i a koe ki te mahi tahi ki te tautuhi, te whakaaroatau me te urupare atu ki te wāhi e nui te hiahiaitia o te tautoko.

I te kōeke pūnaha, kua hua ake te māramatanga kehokeho ki ngā matea tautoko akoranga i ngā rēhita nei, te whakamōhio i ngā whakangao tōmua, me te tohanga rauemi hei tautoko i ngā mahi ake a ngā tamariki me ngā rangatahi.

I a koe e waihanga ana i tō rēhita kōeke-kāhui, whakamahia te [reo whānui](#) (he kohinga kupu kua whakaaetia) mai i te rēhita tautoko akoranga aro whānui (sLSR). Mā tēnei e māmā ake ai te mārama ki ngā raupapa o te kāhui. Nā tēnei ka māmā ake mō tō kāhui ki te whiti atu ki te sLSR i te wā ka wātea mai.

Ka noho te sLSR i runga i te [paepae o Te Rito](#). Ko Te Rito te putunga tuatahi ā-motu o Aotearoa mō te kohikohi me te whakawhitī pārongo o ngā ākonga. Ka whakamahi i ngā paerewa hangarau ā-ao me ngā kawa matatapu hei tautoko i te purringa haumaru me te whakamahinga o ngā raraunga. Mā Te Rito e whakapai i te urunga ki ngā raraunga me ngā whakataunga kaupapa, koinā hoki te kaiwhakataki o ngā putanga whai hua mā ngā ākonga.

Mā te sLSR ka āhei koe ki te mahi tahi ki ētahi atu hei kohi i ngā raraunga whakahiatō, ingoamuna hoki e whakaatu ana i te tirohanga whānui o ngā matea puta noa i tō kāhui. Ka whakarato hia e ngā raraunga nei te pūtake mō te mahi me te tira whakahaere a te Tāhuhu, e mātua wātea ai ngā tautoko me ngā ratonga, ā, e urupare ana ki ngā matea motuhake o tō hapori.

E noho mataara tonu ai koe ki ngā whanaketanga i roto i te sLSR, tirohia a www.education.govt.nz/getting-ready-for-the-new-standardised-learning-support-register/.

Rauemi Aromātai

Hei LSC, me mātua tirotiro koe ki te whānuitanga me ngā kaupapa o ngā taputapu aromātai e wātea ana kia taea e koe te tautoko i ngā kaiako ki te kohi pārongo tāpiri me te whakamahere i ngā huarahi ka whai ake mō te ākonga kāore i te ahu whakamua. Mā te [taputapu kōwhiri aromatawai](#) i runga o TKI hei āwhina i a koe ki tēnei tirohanga whānui.

Mā ngā taputapu aromatawai i roto i [Te Puka Mate Tīpaopao Kupu o Aotearoa](#)⁴ koe e āwhina ki te tautuhi i ngā āhuatanga tīpaopao e hāngai ana ki te horopaki whakaako me te ako. Ko te tikanga kia kaua ēnei taputapu e whakamahia ana hei kohura, hei whakaingoa rānei i te ākonga, engari mā te putanga o te aromatawai hei whakamataara i ngā kaiako me ngā whānau ki ngā āhuatanga mate tīpaopao kupu, me te āwhina ki te tautuhi he aha te huarahi mō te ako. Kei roto hoki i te puka nei ngā kōrero āwhina mō ngā whāinga hei tautoko i ngā ākonga whiwhi i ngā āhuatanga mate tīpaopao kupu ā, pērā tonu hoki te aratohu Mātauranga Whakauru a TKI, [Te Tīpaopao Kupu me te Ako](#).

Hei wāhanga o te *Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019–2025*, e mahi ana te Tāhuhu ki te waihanga i tētahi kete aromatawai whānui mō te whakauru ki te kura. Mā te rironga mai o ēnei pārongo hei āwhina ki te hiki i ngā akoranga hāngai pū, me ngā urupare ako, me te āwhina hoki i te tautuhinga wawe o te mate tīpaopao kupu.

Ngā tamariki me ngā rangatahi kua kohuratia

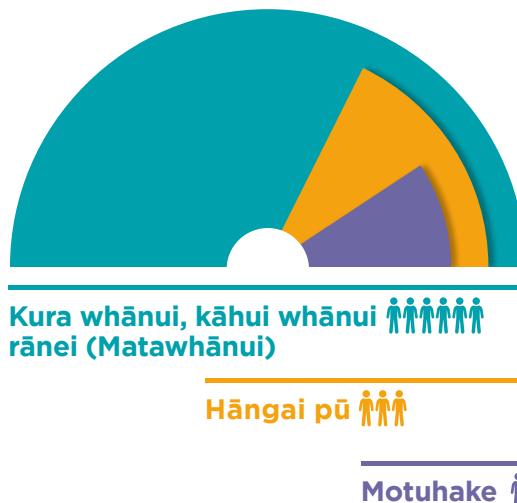
Ko ētahi o ngā tamariki me ngā rangatahi kua kohuratia, hei tauira, mō te mate tīpaopao kupu, te mate whakakori tinana, te aro pahara, mate tōtōā rawa (ADHD), te mate takiwātanga rānei (ASD). Ko ētahi tamariki e whai ana i te kohuratanga ōrite, ākene he ōrite ētahi āhuatanga, engari tērā anō ngā momo ahureinga, whanonga, torokaha me ngā hiahia. He hiranga nui tonu kia mōhio ko wai ake rātou, pērā tonu ki ētahi atu ākonga. Kia kaua te tamaiti e tautuhia i runga i tōna kohuratanga. Engari me atawhai, me aroha tonu hei tangata motuhake, ā, me āta mahi ki te tautuhi he aha te tautoko e hiahia ana rātou kia angitu ai.

Kāore e hiahiatia tētahi kohuratanga kia āhei ai ki tētahi Kaiako Rauemi me ngā tautoko a te Tāhuhu i roto i te pūnaha mātauranga. Ko ēnei rātonga, kei runga kē i ngā matea ako, kua hoahoatia hei tautoko i ngā ākonga ki te uru ki te marautanga, kia pārekareka ai ngā mahi ako me ngā whanaungatanga.

Te urupare ki ngā matea ako

I te wā e whakamaheretia ana ngā urupare ki ngā matea ako, he pai tonu kia whai whakaaro ki ngā panonitanga ā-kura, ā-kāhui hei painga mā ngā ākonga katoa, tae atu ki ngā urupare takitahi, ā-rōpū rānei. Me āta aroturukihia ngā urupare matea kia kite mēnā e whai take ana.

E whakaatu ana te hoahoa i raro nei i ngā huarahi maha o te tautoko i ngā matea tautoko akoranga o ngā tamariki me ngā rangatahi. Hei LSC, ko tāu mahi he whakatau kei hea te mateatanga o ngā tautoko hāngai pū, takitahi rānei, ā, me te āwhina ki te tiki i taua tautoko, e pou herea ana e ngā ritenga pai ā-kura, ā-kāhui e whai hua ai ngā ākonga katoa.

► ⁴ Kua whiwhi ngā kura katoa me ngā LSC i tētahi kape o tēnei pukapuka, i tāia ngā mātanga mate tīapopao kupu o Aotearoa a Tom Nicholson rāua ko Susan Dymock.

Kura whānui, kāhui whānui rānei (Puta noa)

Ko ngā tautoko kura whānui, kāhui whānui rānei kei runga i tēnei huarahi e wātea ana ki te katoa o ngā ākonga. I te wā ka pūmau, ka whakatinana riritetia ēnei mea, ka rawaka mō te nuinga o ngā ākonga.

Ko ngā āhuatanga o tēnei huarahi ko:

- ngā uara whakauru, he taiao manaaki mā ngā ākonga katoa me ō rātou whānau
- he taiao aro ahurea e whakanui ana, e whakatairanga ana i te tuakiri, te reo, me ngā ahurea o ngā ākonga
- he taiao ako kounga
- he taiao kikokiko e tautoko ana i te whakaurunga, kia āhei ai ngā ākonga katoa kia māmā te uru atu me te whai wāhi atu ki te taiao ako me te taiao pāpori.

Ngā tautoko kura whānui, kāhui whānui mō te ako e whakamāramatia ana mā roto i ngā tikanga ako whai hua o Te Marautanga o Aotearoa, tae atu ki ngā Aratohu Mātauranga Whakauru kei runga o TKI.

Hāngai pū

Ko te taiao tautoko te mea e hiahia ana kia uru te nuinga o ngā ākonga, ā, kia angitu. Engari me whiwhi rawa ētahi i te tautoko hāngai pū. Ākene he tautoko mai i tētahi Kaiako Rauemi, tētahi wawaotanga i rō kura rānei, pēnei i te ārahitanga, tētahi rōpū pūkenga pāpori, tētahi hōtaka roha rānei mā ngā ākonga waihōngia.

Takitahi

Tērā ētahi ākonga tokoiti ka hiahia i te tautoko ngoto, takitahi hoki. Ngā tauira o te tautoko motuhake mai i te Tāhuhu o te Mātauranga pēnei i ngā hangarau āwhina (tirohia te whārangī 20), Te Kahu Tōī (IWS), me te Rauemi Moroki Kaupapa (ORS).

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

E whiwhi ana a Brodie, e iwa ūna tau, i te tautoko motuhake mō ngā āhuatanga whanonga mai i Te Kahu Tōī, me te tautoko hāngai pū mō te ako i te reo matatini mai i tētahi RTLit. E mahi ana hoki te kura ki te whakahau i ngā rautaki tirotiro papatākaro kia rite ai. Ko ēnei rautaki ā-kura he whai hua ki a Brodie me ētahi atu o ngā tamariki.

Ko ēnei huarahi mō Brodie kua tuhia ki te rēhita tautoko a te kura, ā ka āta aroturukihia e te LSC, me te mahi tahi ki te RTLit me tētahi tākuta hinengaro o Te Kahu Tōī.

Ngā tamariki me ngā rangatahi e mōrea ana kei whakawātea atu

Ko ētahi o ngā tamariki me ngā rangatahi ‘mōrea ko ērā kua whakawātea atu, e mōrea ana ki te whakawātea atu i te mātauranga. He pānga mauroa tō te whakawātea atu mai i te mātauranga i runga i te oranga me ngā putanga ao ora o ngā ākonga. Ko whakaarotau 6 o te *Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019–2025* te whakarato i ngā tūmomo tautoko urutau, hangore hoki hei ārai i te whakawāteatanga, me te āwhina kia whai wāhi anō ai ngā ākonga.

Hei LSC, ka āwhina koe i ngā kaiako ki te tautuhi i ngā ākonga tērā pea he mōreatanga tōna o te whakawātea atu, me te urupare i mua o te whanaketanga o aua take. Hei wāhi o tētahi tira kaiako me te tautoko ā-takiwā, me mahi koe kia kore ngā matea tautoko akoranga kīhai i tutuki, e pēhi i te hihiro o te ākonga, me te whakararu i te taenga ki te kura me te whakaurunga ki ngā mahi. Ko te rēhita tautoko akoranga (tirohia te whārangī 14) ka āwhina i a koe me te ohu ki te tuhi kōrero mō ngā ākonga kei te tūpono mōrea whakawātea atu me te tuhi i ngā wawaonga takatū pēnei i ngā whāinga motuhake hāngai pū ā-kura, ā-kāhui hoki.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

13 tau te pakeke o Lilly, ā, kei te tau 9. E mōhio ana ūna kaiako, a Aisha (te LSC o te kura), me te kaiwhakarite kōeke 9 i te pikinga o tana mate tūmatatenga, e whakararu nei i tana ako, tana whakaurunga me tana taenga ki te kura. Ka wānanga a Aisha me te kaiwhakarite kōeke i ū rāua māharahara ki a Lilly me tōna māmā i tētahi hui mutunga kura. Ka whakaae rāua i runga i ētahi rautaki hei tautoko i ia Lilly i ngā rā o te kura, ā, kia haere hoki ia Lilly ki te tākuta.

I whai wāhi a Aisha ki te hanganga me te whakatinanatanga i tētahi rautaki tiakanga takiwā, tae atu ki te whakarite i tētahi wāhi āio hei mahi mā Lilly ina pokea ia, mā tētahi tuakana o te tau 13 a Lilly e tirotiro ia ata i mua o te kura, ā, me ngā hui auau me te kaiwhakamahere ora o te kura. Ka āwhina hoki ia i ngā kaiako o Lilly ki te urutau i ngā manako aromataawai ki te whakangāwari i te pēhangā i runga i a Lilly, te tuku i ētahi atu whiringa me te whakaroa ake i te wā whakatutuki mahi.

Ka tiro a Aisha ki te rēhita ki te kite mēnā he whakaatutanga tēnei o ngā māharahara whānui mō te taenga ki te kura me te whakaurunga a ngā ākonga. Ka kōrerotia ūna kitenga ki ngā kaiārahi o te kura i roto i ngā hui auau, ā, ka whakaae rātou he hua kei roto i ētahi whakangungutanga ako mā ngā kaiako katoa e pā ana ki ngā rautaki hei tautoko i ngā ākonga e pāngia ana e te tūmatatenga. Ka whakarite a Aisha kia uru mai tētahi ratonga hauora hinengaro ā-kura ki te mahi me ngā kaimahi mō ngā huarahi ki te hanga i tētahi taiāo e whakatairanga ana i te oranga me te pakaritanga. Mā te ratonga hoki e āwhina me ngā rautaki tautoko i ngā ākonga whai māharahara hauora hinengaro pērā i a Lilly.

I te whakamāramatanga a Aisha i ngā akoranga ngaio ki ētahi atu LSC i roto i tana kāhui, ka whakatauhia e rātou he pānga ki te kāhui katoa, ā, ka hanga i tētahi rautaki mō te toha whānui i ngā akoranga.

Ngā mahere mātauranga motuhake

He āwhina nui te mahere mātauranga motuhake (IEP) i ngā wā e hiahia ana ngā whakaaro mahi tahi nui, te whakarite whāinga, me te whakamahere, mā te ākonga whai mātea tautoko. E whakaahua ana ngā IEP i ētahi urutau motuhake ki te taiao ako me ngā wheako ako rerekē hei hiki i te āheinga me te urunga mā te ākonga. Ko te tukanga o te whakapūmau i te mahere ko te whakatōpū i tētahi ohu, te toha pārongo, te whakaae ki ētahi whāinga ka taea te whakatutuki, me te whakamahere rautaki, ngā mahi me ētahi anga wā hei tautoko i ngā whakatutukinga. Hei LSC, ka āwhina koe ki te whakarite kia tika te hanganga o te ohu, ā, ka whakauru i te whānau, me te ākonga hoki i ngā wā e taea ana. Mō ngā ākonga Māori, ka whai wāhi pea ki te ohu tētahi kaumātua o te rohe, tētahi māngai iwi rānei, ka whiwhi tautoko hoki mai i tētahi kaitakawaenga o Te Tāhuhu.

I ētahi wā, ka whai wāhi nui te LSC ki te tuhinga me te arotake moroki i te IEP – hei tauira, i roto i ngā kura tuarua me ngā wharekura ina he nui ngā kaiako ka uru ki te ao o ia ākonga. I konei ka mahi tahi te LSC, e whakarite ana i te mahere kia whai wāhi ērā e haepapa ana mō ngā mahi ako a te ākonga, me te whakakao i ngā pārongo tika hei hanga whāinga, me ngā mahi e hāngai ana, e taea ana hoki i roto i ngā momo whakaritenga.

Mō te nuinga o ngā ākonga whai matea tautoko, ehara i te mea me whai IEP. I ēnei kēhi, ka taea e te LSC te āwhina ki te whakarite kia whai whakaaro ngā mahere katoa o te akomanga me te aro ki ngā matea o ngā ākonga kanorau. Ākene he mahi māmā noa pēnei i te tā i ngā rauemi ako ki runga pepa kikorangi, te tuku pene pānui rānei.

Ina whiwhi te ākonga i te tautoko tāpiri mai i, hei tauira, tētahi kaitautoko akoranga a te Tāhuhu o te Mātauranga, RTLΒ rānei, ka whanaketia tētahi IEP, CAP (Mahere Mahi Tahi) rānei. Ākene ka noho te LSC hei mema o te ohu waihanga, arotake hoki i te mahere.

Kei te IEP tuihono ētahi kōrero āwhina mō ngā IEP me te rauemi matua, te *Mahi tahi ka angitu ai*.

Te tautoko i ngā whakawhitinga

He kaupapa te tautoko i ngā whakawhitinga kei roto i te *Mahere Mahi Tautoko Akoranga 2019–2025*. Ko ngā tūmomo whakawhiti:

- mai i te ratonga ako kōhungahunga ki te kura
- mai i te kura tuatahi, kura takawaenga rānei ki te kura tuarua
- mai i ngā akoranga kē hoki anō ki te kura
- mai i te kura tuarua ki te mahi, ki te kura wānanga.

Ko te tikanga o te ritenga whakauru, kia nui te whai, kia tae katoa atu ngā ākonga, kia whakauru, kia ako, ā, kia eke ai ngā mahi i tō rātou kura, i tētahi atu wāhi rānei. Mō ētahi rangatahi me ngā matea tautoko akoranga, ko te whakawhitinga ahunga ki te kura pea te whāinga. Me tīmata te whakamaheretanga i mua noa atu i tā rātou tīmatanga i te kura, ā, me whakaae hoki te wātaka kia mātua mōhio ai te katoa he aha ngā manakohanga.

Mō ngā tamariki pakeke ake, ā, he matea tautoko akoranga ū rātou, ākene ko tāu mahi he mahi i te taha o ngā kaiārahi kura me ngā whānau ki te kōrero mō ngā āraitanga whakauru, tae ki te kura rānei. Tērā pea ka āwhina koe ki te whakarite i tētahi whakawhitinga hoki ki te kura mēnā kua whakawāteatia rātou.

Tērā pea he taumaha mā ngā tamariki me ngā rangatahi whai matea tautoko akoranga ngā whakawhitinga wāhi. I te wā o te whakawhiti, ko ngā kōkiritanga me ngā angitutanga o tētahi wāhi, kei memeha i tētahi atu wāhi. Tērā pea nā te korenga o te haerenga tonutanga, te rehurehu o ngā manakohanga, te motunga rānei o ngā here whanaunga i tipu ake i runga i te pono me ngā whitinga kōrero whai hua.

Me mōhio ngā LSC i ngā aratohu me ngā haepapa mō ngā whakawhitinga (tirohia a ‘Tautoko i ngā akoranga i te wā o ngā whakawhitinga’ kei te whārangi 37). Ko tāu mahi he whakarite kia pai te whakamaheretanga me te tautokotanga. Ko ngā mahi matua hei tautoko i ngā whakawhitinga ko te:

- toro ki ngā ratonga ako kōhungahunga (tae atu ki ngā kōhangā reo) ki te kōrero ki ngā kaiako mō ngā tamariki me ngā matea tautoko akoranga, me te mahi tahi ki te whakamahere i ngā whakawhitinga: tērā pea ka hui tahi ki ngā kaiako wawao wawe mai i te Tāhuhu o te Mātauranga, i tētahi atu ratonga whanaketanga tamariki rānei
- te hui ki ngā mātua o ngā ākonga tūpono whai i ngā matea tautoko akoranga, me te whakamahi i tō rātou mōhiotanga tohunga o ā rātou tamariki hei whakamōhio i te whakamaheretanga whakawhiti
- tautoko ngā ohu, pokapū, rōpū rānei ki te whakamahere i ngā whakawhitinga i waenga i ngā kōeke ā-tau
- whakarite i ngā toronga whakawhiti mā ngā ākonga me te whakarite tautoko tōtika mai i ngā ratonga o waho pēnei i te ratonga RTLΒ ki te hiahia
- te whakauru i ngā hapū, ngā iwi rānei i roto i ngā whakamaheretanga me ngā tautokotanga i te wāhi e tīka ana
- te whai i te huarahi ohu ki te whakamahere i ngā huarahi mātauranga, rapu mahi rānei e tōtika ana i tua o te kura mā ngā tamariki whai i ngā matea tautoko akoranga.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

I te tīmatanga o ia wāhangā tau, ka toro a Matua ki ngā wāhi ako kōhungahunga matua e whāngai ana ki te kura tuatahi te wāhi ko ia te LSC. Ka kōrero ia ki ngā kaiako me te tūtaki i ngā tamariki tērā pea ka hiahia tautoko hei whakawhiti ki te kura. I tētahi o ngā toronga, ka tūtaki ia ki a Poppy e tata ana ki te rima tau, ā, e kaingākau ana ki te haere ki te kura. Arā ngā wero whakawhiti kōrero a Poppy, i ētahi wā he uaua mō ētahi atu kāore i te tino mōhio ki a ia kia mōhio he aha āna kōrero. Nā ngā tautoko moroki a tōna kaiako, ūna hoa, me te kaiwhakaora reo kōrero a te Tāhuhu o te Matauranga, kua piki tana māramatanga me tana māiatanga ki te whakawhiti kōrero.

E whakarato ai te haerenga tonutanga, ririte hoki mā Poppy, ko te hiahia o ngā kaiako me te whānau, kia hīkina e te kura ngā rautaki i whai hua i te kāinga, i te wāhi ako kōhungahunga hoki. I mua o te whakaurunga mai o ngā rautaki nei, he nui te whakaputa i tana hōhā mā te papaki, te kukume rānei i te tangata. Kua mutu āna whanonga pēnei i te wāhi ako kōhungahunga, engari e māharahara ana te whānau kei puta anō i te taiao hou. Ka whakaae a Matua me te kaiwhakaore reo kōrero ki te mahi me ngā kaiako o te kura teina, kia mārama ai rātou ki ngā pūkenga o Poppy ki te whakawhiti kōrero, me ngā wāhangā hei whakawanaketanga, ā, ka whai i ngā rautaki e pai ana mōna.

Ko ētahi o ēnei rautaki ko te:

- noho manawanui me te tuku i te wā ki a Poppy ki te whakawhiti i āna kōrero
- whakamahara i a ia me pēhea te whakamau i te aronga o ngā kaiako me ūna hoa kura, pēnei i te whakapā atu ki te ringa, te memene, te tohu rānei
- akiaki i a ia, me te whakahoki kōrero pai ki a ia ina tana kapo i te aro o ētahi i runga i te tika
- whakamahi i ngā rauemi ataata whakawhiti kōrero (wātaka ataata me ngā puka whakaahua) hei āwhina i a Poppy tae atu ki ngā tamariki katoa
- tautoko i ngā whitinga kōrero a Poppy i ngā kōrerorero rōpū iti, i ngā hoa pānui, toha kōrero hou, me te wā porowhita
- whakatauira i ngā whakaaro me te whakarite ki te kōrero mā te whakamahi i te rautaki ‘kia hau te whakaaro’.

Te whakarato tautoko hāngai tonu

I ētahi wā tērā ngā āhuatanga me ngā horopaki ka noho ko te LSC te tangata tika ki te whakarato tautoko tōtika, mā te ākonga. Engari he hiranga tonu kia maumahara koe, ehara tāu mahi i te mahi kaiako, nō reira ehara ko te whakaako i te akomanga katoa, te tuku i ngā kaiako kia wātea, te whakakī i te tūranga kaiako rānei te whakamahinga tōtika o tō wā.

Ko ētahi o ngā mahi tautoko tōtika ko te:

- whakamahi i tētahi tauira whakangungu hei āwhina i te ākonga ki ngā rautaki tautoko i te āhukahuka, whaiaroaro matua, whakaritenga whaiaro, me te whakahaerenga whaiaro
- āwhina i te ākonga kia whakamārama tika ia i ngā whanonga o ētahi atu, te whakautu tōtika ki ngā tohu ā-pāpori, te mahi rānei i te tāha o ētahi atu i runga i tētahi whāinga
- āwhina i te ākonga ki te whakarite me te whakamahere mō tētahi aromatawai, tētahi atu ngohe rānei, te whakamahi rauemi ataata me ētahi atu mea whakarite, kia pai ai te tīmata me te kōkiri whakamua.

ESOL

Kei ētahi kura tētahi kairuruki ESOL motuhake, tētahi kaiako motuhake hei tautoko i ngā ākonga mai i ngā pūtakenga kore reo Ingarihi, tae atu ki ngā mea i whānau mai i Aotearoa. I ngā kura pakupaku, ka whakarato pea te LSC i te whakaritenga me te tautoko mā ngā kaiako kia pai ai te mahi me ngā ākonga ako reo Ingarihi me ō ratou whānau. Ka whai wāhi pea te mahi tautoko kaiako kia mārama ai, kia whakamahi hoki rātou i ngā [Poutama Ako Reo Ingarihi](#) me te whiri i ngā rautaki e whai hua ana ki ngā akonga e ako ana i te reo Ingarihi. E tika ai te mahi nei, me mōhio koe ki ngā [rauemi ESOL](#) e tautoko i ngā ākonga kia mōhio rātou ki te āhua o ngā ākonga ako reo Ingarihi, te whakarite me te tautoko i a rātou, me te rekoata i ngā kōkiringa. Ka mahi pea koe, āwhina rānei me ngā [tono pūtea](#).

Ngā hangarau āwhina

He rauemi, hangarau motuhake ngā hangarau āwhina, hei āwhina i te hunga me ngā matea motuhake ki te whakauru ki ngā mahi me te ako. Hei LSC, ehara i te mea me noho mātanga koe ki ngā hangarau āwhina katoa-engari, mā ngā hononga auau ki te rōpū whakahaere a te Tāhuhu, me ngā kaimahi a te Tāhuhu me ngā Kaiako Rauemi, ka mārama haere koe ki te whānuitanga o ngā tautoko me ngā otinga e wātea ana ki a koe. Ko te mea nui, ka mōhio koe ka pēhea te tiki i ngā hangarau āwhina i ngā wā e hiahia ana.

He nui ngā wā, ka pahawa noa ngā urutau hangarau iti ka mahue te tono mō ētahi atu rauemi āwhina motuhake.

Ka taea e koe te āwhina i ngā kaiako ki te whakatau he aha ngā hiahiatanga mā te:

- tātari i ngā pārongo aromatawai, te tirotiro i ngā akomanga, me te kōrero ki ngā kaiako, ākonga me ngā whānau ki te tautuhi he aha ngā ārai o te ako
- tiro mēnā ka nui i te urutau i te marau hei whakaea i ngā matea ako motuhake a te tamaiti me ngā rangatahi – ko tētahi tauira o ngā urutau ko te whakapiki i te whakamahinga o ngā rōpū iti, mahi tahi; te whakaiti i ngā uauatanga mahi, te whakaroa i ētahi mahi; te whakaiti, te panoni rānei i ngā hiahia pānui me te tuhituhi o tētahi mahi; te whakarato whiringa, rauemi ataata, me ngā pūwhakahaere whakairoiro; me te whakarato i ngā tautoko matihiko
- tiro mēnā ka whai hua te panoni i te taiao ako – hei tauira, te whakatika i ngā rama, ngā āhuatanga ororo, te whakamahi rānei i ētahi atu taputapu akomanga ki te hanga i tētahi wāhi kore manawarau
- te whakarato i ngā rauemi iti, utu-iti pēnei i ngā puringa pene rākau, matawā ranei kia kitea mēna he whakarerekētanga te whai.

Ki te kore ēnei whāinga e whakaea i ngā matea ako a te tamaiti me ngā rangatahi, tērā pea me tuku tētahi tono hangarau āwhina. Te [tono](#) me ūna tukanga hōkai e toru.

Ngā āhuatanga aromatawai motuhake

Ko ngā ākonga whai i ngā matea tautoko e whakararu nei i te aromatawaitanga tōtika mō ngā tohu ā-motu, ka āhei rātou ki ētahi āwhinatanga tāpiri. Ka tukuna e NZQA te āheinga ki [Ngā Āhuatanga Aromatawai Motuhake \(SAC\)](#) e mātua whiwhia āheinga tika ngā ākonga ki ngā aromatawai, me te whakaatu i tā rātou e mōhio ana, e mārama ana, e taea ana hoki.

Hei LSC, ko koe te kaiwhakapā a ngā ākonga me ngā whānau e māharahara ana mō te āhei ki te marautanga, ngā ārai rānei ki te ako me te eke panuku. Ko te whai tirohangā whānui o ngā matea puta noa i ngā kōkeke tau i te kura tuarua, me te mōhio ki te tukanga tono, me te āheinga ki te SAC koe e āwina ki te tuku kōrero āwhina ki ngā kaiako, ngā ākonga me te whānau.

Te tautoko i ngā whānau

Hei LSC, ka tohaina te haepapa i te taha o ngā kaiārahi kura me ngā kaiako mō te hononga ki ngā whānau, i te mea koinei te pūtake o te tautoko akoranga whai hua. Whakawhanaungatanga – te hanga i ngā whanaungatanga whakaute, whakautuutu hoki – koinei te matua mō te hono ki ngā whānau. Ka nui pea te hiki o ngā putanga pai o ngā tautoko kua whakaritea me ngā wawaonga, mēnā ka whai wāhi, ka whakaae hoki rātou.

Hei LSC, ka āwhina i te hononga angitu o te whānau ki tō kura, kia mārama ai ki ngā pūnaha me ngā tikanga tautoko akoranga, ā, kia mōhio hoki me whakapā atu ki a wai ina hiahiatia. Ko te hononga o te whānau ki ngā kaiako o te tamaiti, he hononga matua, i te mea ko rātou te whakapāngā tuatahi. Engari me whakaarotau hoki koe kia wātea ai koe ki te whānau ki te whakautu pātai, whakatau raruraru, ārai rānei, me te tautoko i te whakaurunga ki ngā ratonga e tika ana.

Ehara ngā whakawhitit kōrero ki ngā whānau i te mahi māmā i ētahi wā, engari he wā anō ka uaua ngā hononga o te kāinga ki te kura. Kua ripoatatia e ētahi tērā ētahi karere ngāwari kua tae ki a rātou e kī ana kāore i tika te kura o taua rohe mō tā rātou tamaiti whai hauātanga, tētahi atu matea tautoko akoranga rānei. Hei LSC, me mahi koe me ētahi atu, kia mōhio ai he wāhi manaaki tō kura mā ngā whānau katoa.

Ko te āhua o te tautoko whai hua ko te:

- whakanui i te whānau hei mātanga o ā rātou tamariki, me te whakarite kia uru rātou ki ngā maheretanga me ngā whakataunga kaupapa e pā ana ki a rātou
- whakarite kia taea e te whānau te tū hei mana i roto i ngā whāinga mātauranga o ā rātou tamariki
- whakatau i ngā māharahara o te whanau kia wawe ai, me te tautuhi i aua māharahara hei āheitanga ki te whakakaha i ō uara me ō ritenga whakauru
- te mahi tahi me te whānau me ngā kaiako i te wā e hiahiatia ana tētahi whāinga whakatau rapanga hei whakatau i ngā māharahara, hei arotakenga, hei panonitanga mahere rānei
- noho mataara ki ngā karere, ngā whanonga rānei e whakatū ana pea i ngā āraitanga tae ki te kura, te whakauru, te ako, me te eke panuku o ngā ākonga me ngā matea tautoko akoranga.

Mō ngā whānau Māori, ko te āhua pea o te whakarite tautoko whai hua ko te:

- mahi me te ohu kaiārahi o te kura ki te whakapā atu ki te iwi, tētahi kaumātua rānei
- te hui ki te Kaiwhakarite Rautaki, Māori, kaitakawaenga rānei i tō tari ā-rohe a te Tāhuhu.

Ko te aratohu o Mātauranga Whakauru, Te Hono ki ngā Mātua, Whānau me te ngā Hapori, kei roto ētahi pārongo āwhina mō te tautoko i ngā whānau. Ka kitea hoki e ngā LSC he hua tō te anga tauira RTLBB o He Urunga Tū hei tauira pai o te whakaurunga i te wā ka hono atu ki tētahi kaumātua, hapū, iwi rānei.

Te tautoko i ngā kaiako

Ko tētahi wāhanga nui o tō mahi hei LSC, ko te tautoko i ngā kaiako mā te:

- whai wāhi ki te tautuhinga o ngā matea tautoko akoranga puta noa i tō kura, kāhui rānei mā te whakarato taputapu, kōrero rānei
- whakatairanga i ngā rautaki me ngā ritenga whai taunakitanga, me te tuku ārahitanga mō ngā mea ka hua mai he painga mā ngā ākonga
- mahi me te ohu tautoko akoranga o tō kura ki te tautuhi i ngā hiahia whakanaketanga ngaio o te tautoko akoranga, me te whakarite i ngā akoranga ngaio kia whakaratohipa
- mahi me te ohu tautoko akoranga ki te whakatau i te whakapaunga pai o ngā rauemi e wātea ana hei whakaea i ngā matea o ngā ākonga
- mahi me ētahi atu LCS puta noa i tō kāhui ki te whakarato ki ngā kaiako i te āheinga ki ngā tāpiritanga kōrero āwhina e tutuki ai ngā matea tautoko akoranga o ā rātou ākonga katoa.

Hei LSC, ka arahina pea e koe ngā āheinga akoranga ngaio; he nui ngā rauemi e wātea ana ki te āwhina i a koe me tēnei – hei tauira ko te arotohu me ngā kōwae mō te Whakahaere Akoranga Ngaio kei runga i te pae tukutuku, Ngā Ritenga Whakauru me Te Marautanga Kura. Waihoki rānei, ka nanao pea koe ki ngā mōhiotanga me nga wheako o ngā LSC me ngā kaiako puta noa i te kāhui, he ruruku rānei i te whakahaerenga o waho mai i te Tāhuhu o te Mātauranga, te ratonga RTLBB, tētahi atu kaiwhakarato o waho rānei.

Hei kaiako rēhita, ka whakamahi noa koe i te *The New Zealand Curriculum, Te Marautanga o Aotearoa* rānei me te tohutoro i *Te Whāriki* ina whakatairanga i ngā uara whakauru me te tautoko i te whakaako tōtika mō ngā ākonga whai matea tautoko ako.

I roto o *Te Marautanga o Aotearoa*, he taputapu taketake ngā pūkenga matua mō te tautoko whakamaheretanga me te whakatakoto whāinga mā ngā ākonga katoa, ā, mā ngā kaupapa ako pai (whārangī 34) hei whakarato i te tūranga matua o ngā huarahi ako kua whakamōhiotia, hei painga mā ngā ākonga katoa.

Ko ngā whāinga ako i roto o *Te Whāriki* ka āwhina i ngā kaiako o ngā akomanga teina ki te whakarite mō te whakawhiti o ngā tamariki mai i ngā wāhi ako kōhungahunga. *He Māpuna te Tamaiti* tēnei e tuku ārahitanga ana mō te whakatairanga i te pūkenga whakaratarata ki ngā tamariki, ā, he whai take, he hāngai ki ngā mahi a ngā kaiako o ngā tamariki e 5, e 6 tau te pakeke.

Mō ngā tauira o te marau whakauru e mahi ana, tirohia te whārangi tukutuku a *Te Marautanga o Aotearoa He Marautanga mā Ngā Ākonga Katoa* me te whārangi tukutuku o *Te Whāriki, Ngā Ritenga Whakauru*.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

He LSC a Naomi i tētahi kura iti i te tuawhenua. E hui ana ia me James, tētahi kaiwhakaora reo kōrero, me Christine, he kaiako, ki te kōrero mō te ākonga hou a Christine, ko Eddie me tana kōkiritanga me te reo kōrero. Kua kitea e rātou te matea mō te huarahi whakamahaere hei whakarite i a Eddie kia angitu ia i roto i tana akomanga hou. Kua kōrero te whānau o Eddie ki a Naomi mō ūna uauatanga ako, ā, kua tohaina ngā pārongo aromatawai mai i tērā o ūna kura, e whakatūturu ana i ngā matea o Eddie mō te tautoko akoranga motuhake.

Kei te tau 5 a Eddie. E mahi ana ia ki te whakawhanake i ūna mōhiotanga me ūna pūkenga pānui me te tuhituhi i te taumata 2 o te marautanga. Engari, e raru ana ia i ngā uauatanga o te whakawhanake i ngā pūkenga reo kōrero e hiahia ana ia kia pai haere ai tana pānui me te tuhituhi. E pā kinotia ana tana eke panuku, me tana urunga ki ngā mahi, i te marautanga whānui.

E mōhio ana a Christine rāua ko Naomi i te hononga o ngā uauatanga reo kōrero ki te mōhio ki te pānui, ā, nō reira e hiahia ana rāua ki te whakatere i ngā mahi ako a Eddie i te reo kōrero, i te taha o tana ako ki te pānui me te tuhituhi. Ka uia e James ēnei pātai e whai ake nei, kia mōhio ake ia kei hea a Eddie e tau ana, me te tautuhi i ngā wāhangā o ngā ritenga akomanga hei whakakaha ake.

- He aha te tohu mai o ngā raraunga aromatawai mō ngā whaikaha me ngā matea i te kōrerotanga o te reo?
- He aha ngā whāinga hei whakatakoto ki te taha o Eddie me tōna whānau?
- He aha ngā whaikaha i te reo kōrero i te whānau o Eddie hei nanaotanga?
- He aha ngā āheitanga o Eddie ki te whakawhanake me te whakangungu i ūna pūkenga reo kōrero i roto i āna mahi o ia rā? E rite ana tana whiwhi kōrero whakanui, kōrero akiaki?
- He aha ngā papa ako hei tautoko i a Eddie ki te whakaea i ngā haepapa kōrero me te whakarongo puta noa i ngā horopaki o te marautanga?
- Nā runga i ngā pārongo kua kohia e koe, he aha ngā whāinga hei whakaeatanga?

E whakaae ana a Naomi rāua ko Christine ki tā James e kī ana, he hiranga nui ngā ngohe e tautoko ana i te ako kupu hou puta noa i te marautanga. I te mea ko te whanaketanga o te reo kōrero e whirinaki ana ki ngā āheinga pono o te kōrero me te whakarongo, e whakaae ana rātou ki te whakarite huarahi mā Eddie kia uru auau ia i te taha o ūna hoa ako, ki ngā mahi e haepapatia ana te kōrerorero i te wā o ngā ngohe ngākaunui. Ka whāngai a Christine i ngā kupu hou ki a Eddie me ūna hoa, me te whakarite huarahi mā Eddie ki te whakamahi me te mau i aua kupu.

He uaua ki a Eddie te whai i ngā tohutohu, te whakamahere me te mahara ake i te raupapa o ngā kaupae hei whakaoti mahi, nō reira ka whakamahere rātou i ētahi rautaki e tautoko ana i te mōhio-whaiaro, me te whakahaere-whaiaro. E whakaae ana rātou ko te whakaako mataaho i ēnei rautaki ka whai hua ai ētahi atu, ā, ka whakatau kia whakatinanahia tēnei puta noa i te akomanga.

Ka rite te tiro a Naomi i a Christine me te akiaki i te whānau o Eddie ki te whakaputa i ūrātou whakaaro mō ngā mea e whai hua ana mōna, me ētahi āwangawanga o tōna kōkiritanga me te whakaurunga i te kura.

Te tautoko i ngā kaiako ki te mahi ki ngā ratonga ō waho

E whakarato ana ngā mātanga o te Te Tāhuhu o te Mātauranga me ngā mātanga RTLB i te tautoko puta noa i ngā huarahi tautoko akoranga, puta noa i te kura, hāngai pū, motuhake hoki. Mā roto i ngā kōrero ki tō kaiwhakahaere kāhui RTLB, kaitakawaenga RTLB rānei, me te rōpū whakahaere a te Tāhuhu, ka taea e koe te tautuhi ko tēhea te ratonga tōtika hei whakaea i ngā mate o ngā ākonga takitahi, ā-rōpū rānei, ki te tuku tautoko rānei ki kura whānui, te kāhui whānui rānei.

Mā te rōpū huawaere a te Tāhuhu hoki hei āwhina ki te tiki i ētahi atu ratonga, mōhiotanga, me ngā rauemi o tō rohe, pēnei i ngā ratonga hauora, toko i te ora, me ngā ratonga kaupapa Māori mā ngā tamariki me ngā whānau.

He wā anō, ko te huarahi mahi tahi pea te huarahi tika. Hei tauira, ākene ka tautokotia te kaiako e tētahi RTLB ki ngā urutaunga me ngā rautaki marautanga hei tautoko i te ako, ā, ka whakaratohia e te mātanga whanonga a te Tāhuhu o te Mātauranga ngā mōhiotanga e pā ana ki ngā whāinga whanonga.

Ka taea e koe te āwhina i te kaiako ki te whai hua i ētahi atu ratonga mā te:

- whakarite kia wātea ngā raraunga hou, tae atu ki ngā pārongo aromatawai, hei tautoko i ngā kōrerorero
- mahi me te kaiako me ngā whānau ki te whakamārama i ngā whakaarotau me ngā whāinga mā te ākonga; mā tēnei e mārama ake ai te kaiwhakarato, te mātanga rānei he aha ngā hiahia me ngā manako
- whakakao i ngā tāngata matua kia tūtaki ki te kaiwhakarato, mātanga rānei ki kotahi te whakamahere
- tautoko me te akiaki i te kaiako ki te whai i taua mahere me te whakamahi i ngā rautaki me ngā wawaonga e manakotia ana.

He aha ngā manakohanga mai i te mātanga whanonga

Ka mauria mai e te mātanga whanonga (kaimātai hinengaro a Te Tāhuhu o te Mātauranga, Kaitohu Mātaunga Motuhake, RTLB rānei) ōna mōhiotanga tāpiri i te wā me tāpiritia ētahi huarahi hou, kaha ake rānei, ki ngā tautoko hāngai pū o te kura whānui.

Mā te mātanga e āwhina me ngā:

- te whakamaheretanga haumaru me ngā aromatawai mōrearea
- te aromatawai i ngā rautaki matea me te whakamahere, me ngā wawaonga hei whakamātau i te taha o ngā ākonga
- ngā panonitanga taiao o ngā wāhi whakawaho me ngā wāhi ako kia pai ake ai te tautoko i te akoranga me te whakaurunga
- te tautoko ki te aroturuki, me te aromātai i ngā wawaonga
- ngā panonitanga ki ngā whanonga tautoko pai mā ngā ākonga katoa puta noa i te kura, i te kāhui whānui rānei
- te tautuhi i ngā rautaki mā ngā whānau i te kāinga, te whakahau rānei i ētahi ratonga o wāho hei tautoko i ngā mātua tautoko
- ngā rauemi hei tautoko i ngā rautaki mā ngā ākonga - hei tauira, te wā kaiāwhina, mātanga wā kaiako rānei, te whakawātea i ngā kaiako mō ngā kaupapa ako ngaio, me ngā hōtaka mātua.

He hiranga nui kia maumahara ake, ka mahi te mātanga ki te taha o te kaiako hei tautoko i a ia, te hiki i ōna whaikaha, i te wā e kawea mai ana tētahi tirohanga hou me ētahi mōhiotanga tāpiri, ngā taputapu me ngā rauemi. Ko tō rātou whāinga he whakamana i te kaiako me te whānau, kia whakamanawa rātou ki te whakamahi i ngā rautaki whai hua, kua hoahoatia mā te ākonga o te horopaki kura, kāinga rānei.

Hei āwhina i ngā tautoko whai hua kua whakaaetia, whakaaroitia ēnei pātai i te taha o te kaiako:

- He aha tētahi wātaka motuhenga mō te whakatītina i ngā panonitanga whai hua?
- E nui ana te wā kua whakaritea ki te whakatinana i ngā rautaki kua whakamaheretia?
- E hāneanea ana koe, i te nohonga o te mātanga ki roto i tō akomanga?
- He aha tō mārama, ō manako ina eke ngā whāinga kua whakaaetia?
- Ahea, ā, ka pēhea mātou e mōhio ai i te wā hei whakaiti haere i ngā tautoko kaha? (Kia maumahara ina tatū tēnei, ki te rerekē te āhuatanga, ka taea e koe te tono tautoko anō.)

Tirohia tā Te Tāhuhu o te Mātauranga, whārangī tukutuku [Tautoko Akoranga](#) mō ngā pārongo Whakawhitī Kōrero, Whanonga, Wawaonga Wawe, ORS, me ētahi atu ratonga tautoko akoranga, me te [RTLB tuihono](#) mō ngā pārongo o te ratonga RTLB.

Te Tautoko i ngā kaiāwhina

Hei LSC, ka rerekē te āhua ō tō mahi ki te tautoko i ngā kaiāwhina me te whakatairanga i te whakamahinga pai o ngā rauemi kaiāwhina, i runga i te āhua o te nui o tō kura, ā, mēnā he SENCO, tētahi ātu kaiārahi rānei me tēnei haepapa.

Ka tautoko nga kaiāwhina i ngā kaiako me te āwhina hoki i ngā ākonga whai matea kanorau ki te whakauru me te ako. Ākene ka hāngai tā rātou whakarato i te tautoko ki ngā ākonga takitahi mā te whakarite i te whakaurunga ki ō rātou hoa, te whakamārama mahi, te whāngai āwhinatanga, te tuku manatutanga, me ētahi atu whakahoki kōrero. Nā tērā mahi, he hiranga tonu kia kaua rātou e whakawehē kia noho papori taratahi te hunga whai mate tautoko akoranga, ā, kia āwhinatia rātou kia motuhake te noho.

I ētahi wā, ka mahi ngā kaiāwhina i te taha o te hunga takitahi, rōpū rānei i rō akomanga, kia wātea te kaiako ki te mahi tōtika ki ērā e whai matea tautoko akoranga ana.

Me mārama ngā tohutohu ki ngā kaiāwhina, kia mārama he aha ngā mahi e manakohia ana, ā, he aha ngā putanga e manakohia ana mai i tētahi huarahi, ngohe ako rānei. Ko te pae tukutuku o [Ngā Kaiako me ngā Kaiāwhina e Mahi Tahi ana](#) ka whakarato i ētahi huinga kōwae PLD kounga hei whakamahi mā ngā kaiako me ngā kaiāwhina. He wāhangā tōna ko te [arotake whaiaro taputapu](#) hei whakamahinga mā ngā kaiārahi, ngā SENCO, me ngā LSC kia mārama rātou ki te pai o tō rātou kura ki te tautoko i ngā kaiāwhina kia angitu i roto i ā rātou mahi, me te whakamahere i te huarahi whakamua ki te whakapakari i taua tautoko.

Mā ēnei pātai pea e tautoko i te urupare ki te whakamahi i ngā kaiāwhina kia whai hua ai.

- E tika ana te whakamahi i ngā kaiāwhina, e eke ana hoki ki ō rātou pūmanawa? Ki te kore, he aha ngā pūnaha me ngā tukanga e whai hua ai?
- He mārama he aha ā rātou mahi, me ō rātou haepapa?
- E whiwhi ana rātou i ngā ārahitanga tika, te tautoko me te ako ngaio?
- He kotahi, he mahi tahi hoki te wairua o te hononga o ngā kaiako me ngā kaiāwhina?

Te mahi me te ohu kaiārahi

Hei LSC, ka mahi koe me ngā kaiārahi kura ki te aroturuki me te hiki i te whakaratonga tautoko akoranga i te kōeke o te kura, te kāhui rānei. Ko tāu tūranga he tūranga whakaaweawe. Mā ō mōhiotanga me ō hononga e āwhina i ngā kaiārahi ki te whakarite me te pupuru i te ahurea o te mātauranga whakaurunga i tō rātou kāhui.

Ka hiahia tonu ngā kaiārahi kura ki te kōrerorero auau me te whakamahere ngātahi ki a koe, i te wā ka mārama koe ki ngā matea i tautuhia i roto i te rēhita tautoko akoranga, me ngā matea tautoko a ngā kaiako me ētahi atu e mahi ana i te taha o ngā tamariki. Ka whakawhirinaki hoki rātou ki ō mahi tahitanga me te Tāhuhu, ngā Kaiako Rauemi, me te whānuitanga o te kāhui ki te rapu i te whakamahinga pai o ngā rauemi ā-rohe hei whakaea i aua matea.

Me ngana koe ki te whakarato i ētahi āwhinatanga ki te ohu kaiārahi:

- te tautoko i a rātou ki te whai i te huarahi urupare moroki ki te aroturuki me te hiki i ngā pūnaha me ngā ritenga tautoko akoranga
- te tautuhi i ngā matea me te tohutohu he aha ngā āheinga ako ngaio mā ngā kaiako, hei whakapakari i ō rātou ritenga tautoko akoranga
- te whakakao i ngā raraunga mō ngā tau, ngā matea, me ngā ia, me te whakamahi i ērā hei tautoko i ngā mahi whakamahere me ngā whakatau toha i ngā rauemi. Ko ētahi o ngā puna kōrero: ko te rēhita tautoko akoranga; ngā rekoata o ngā tono tautoko mai i te Tāhuhu o te Mātauranga me ngā Kaiako Rauemi; te whakamahinga i te Tahua Urupare (IRF); me ngā raraunga tae ā-tinana, whakawātea, whakatārewa, me te whakakore
- te whakarite kia whai wāhi te reo o ngā whānau me te ākonga i te wā ka whakatau kaupapa te kura mō ngā mahi tautoko akoranga.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

He LSC a Matthew i tētahi kura tuatahi i te tāone. Ka hui auau ia ki ngā kaiārahi o te kura ki te kōrero mō ngā matea ako ngaio a ngā kaimahi. I tētahi hui, ka matapaki rāua mō ngā kaiako hou a Jamie rāua ko Hannah, otirā kua tono āwhina rāua ki te tautoko i ngā whanonga pai i ū rāua wāhi ako. E āwangawanga ana hoki a Hannah me pēhea te tautoko tika i a Leo, he ākonga hou me te ASD.

E whakaae ana a Matthew me ngā kaiārahi o te kura, ko te whāinga ā-ohu te mea pai mā Jamie rāua ko Hannah . Ko te kī a Matthew he whai hua ki ngā kaimahi katoa kia whakatutukihiā te taputapu aromatawai whaiaro mō te *Whakaako Whanonga Pai*. Ka āwhina tēnei i ngā kaimahi katoa ki te tautuhi i ngā wāhanga hei whakapakari i roto i ū rātou ohu, ā, ka whakapakari hoki i ngā rautaki tautoko whanonga puta noa i te kura.

E hiahia ana hoki a Jamie rāua ko Hannah ki te uru ki tētahi hōtaka kaiako e kīia nei ko Incredible Years Autism, ā, ka whakaae a Matthews ki te whakarite i tēnei. Ka āwhina hoki ia i a Hannah ki te tono tautoko mai i tētahi RTLΒ mō Leo, ā, ka tono mō ētahi pūtea hei utu kaitirotiro tāpiri, ki te tiro i te papatākaro kia tau rā anō ia ki tana taiao hou.

Te tautoko i ngā ritenga tauwhiro ahurea

Hei LSC, ka mahi koe me te ohu tautoko akoranga whānui me ngā kaiārahi o te kura ki te whakakaha i te mōhiotanga ahurea o ngā kaimahi, ki te whakatairanga i ngā ritenga tauwhiro ahurea, ki te whakaahua i te tuakiri, te reo me te ahurea o ngā ākonga me ngā whānau, me te whakaarotau i ngā hononga atawhai, whakaute hoki.

Ka hiki te hiranga o ngā mōhiotanga ahurea, i runga anō i te pikinga o te kanorau o Aotearoa. Waihoki, me whai huarahi ā-ahurea ngā whānau manene, rerenga hoki ki tēnei motu hei tautoko i tō rātou aronga toi whenuatanga, me te āwhina kia angitu tā rātou haerenga mā roto i ngā pūnaha me ngā tukanga kura. E wātea ana ngā parongo mō te tautoko i ngā whānau rerenga, me ngā ākonga manene, me te whakauru i ngā whānau mai i ngā ahurea kanorau me ngā reo maha i [ESOL tuihono](#) i TKI.

I tāu mahi hei LSC, ka āwhina koe i ētahi atu ki te whakaarotau i ngā ritenga tauwhiro ahurea mā roto i tētahi hononga atawhai, whakaute hoki. Ka tautoko koe i tō kura me te kāhui whānui kia āta mōhio rātou ki ngā whānau me te akiaki i te whānau ki te kōrero i ō rātou manakotanga mō ngā mahi ako, me te oranga o ā rātou tamariki Hei konā ka taea e ngā kaiārahi me ngā kaiako te tautoko tika i ngā ākonga mā ngā huarahi e whakaahua ana i ngā uara o te whānau me ngā ritenga ahurea. I te wā ka whakauru, ka urupare hoki ngā kura ki ngā reo me ngā ahurea kanorau o te hapori, e whakaatu ana tēnei i tō rātou tirohanga, ko te ahurea kanorau tētahi rauemi kaha, e whai uara ana, ā, e whakanuia ana hoki.

I te wā ka ngākaunui te hunga mātauranga ki te tūnga motuhake o te Māori hei tangata whenua, ka kaha ake pea te whakauru i ngā ritenga kākanorua, kia kitea ai i roto i ngā mahi whakaako, ako me ngā hononga. E ui ana a [Ka Hikitia](#) (te rautaki mātauranga Māori) i a tātou katoa kia pūmau ake, ki te whakarite kia angitu ngā wheako mātauranga a ngā tamariki me ō rātou whānau hei Māori, me te whakatutuki i ngā putanga hiranga. Ka kaha te tautokotia o te oranga torowhānui o ngā tamariki me ngā rangatahi i roto i ngā hapori mātauranga, e ngā ritenga kākanorua e whakaatua ana i tētahi whāinga ā-Tiriti.

Mā te whāinga kākanorua ki te whakaratonga tautoko akoranga e whakarite kia:

- whanaketia, tautetia hoki ngā hononga i runga i te utuutu me te whakaute
- mā nga uara Māori e whakamōhio i ngā whakamaheretanga me ngā ritenga
- e whakaaro nuitia ana ngā mokopuna i roto i te horopaki o ō rātou whānau, me te mōhio anō e kore e taea te wehewehe
- e whai wāhi ana ngā mōhiotanga o te whānau, ā, e whai mana ana ngā mema o te whānau i roto i ngā whakataunga kaupapa, ngā whakatakoto whāinga, me ngā whakataunga raruraru
- ka uru ngā ohu kaiārahi o te kura ki tētahi tukanga urupare moroki, me te pātai ake e *tutuki ana ngā hīhī o ngā tamariki, rangatahi me ngā whānau Māori i te whakaratonga tautoko? He pēhea te āhua o tō mātou whāinga, te tangi me te rongo, mai i te tirohanga o te ao Māori? He tauāraitanga anō mai i te whakaurunga, me te whai wāhi o ō matou whānau Māori? Mēnā ae, me pēhea te tūraki i ēnei? E tuwhera ana mātou ki ngā whakahoki kōrero me ngā tāurutanga mai i te whānau, te hapū me te iwi?*

Ka taea e ngā LSC te āwhina ki te aroturuki i te pai o te whakatinana i ngā uara tauwhiro ahurea puta noa i te kāhui, me te nanao atu i ngā rauemi pēnei i ngā [Tātaiako: Ngā Matatautanga Ahurea mā ngā Kaiako o ngā Ākonga Māori](#) me [Tapasā: Te Anga Matatautanga Ahurea mā ngā Kaiako o ngā Tamariki o Te Moana-nui-a-Kiwa](#).

Te mahi i te horopaki o te kāhui whānui

Ko te mahi tahitanga o ngā kura tētahi huarahi kaha ki te hiki i ngā mahi ako mā ngā ākonga katoa, tae atu ki ērā kua whai matea tautoko akoranga. Ko te nuinga o ngā LSC he wāhangā o tētahi ohu LSC whānui puta noa i tētahi kāhui. Ka tautoko tēnei i te tautoko akoranga herekore, i te wā e whakawhitī ana ngā tamariki me ngā rangatahi i ngā wāhi ako. Ka whai hua hoki ngā LSC mai i ngā wheako, pūkenga me ngā tirohanga o ia hoa mahi, i te wā e whakaea ana rātou i ngā wero ōrite puta noa i te kāhui.

Hei ohu, ka taea e ngā LSC te:

- tātari raraunga kia kitea te whānuitanga o ngā matea tautoko akoranga puta noa i ō rātou kāhui
- mahi tahi me te rōpū whakahaere a te Tāhuhi ki te kawe rauemi mai, me ngā ratonga hei urupare ki aua matea
- whakawhanake me te toha i ngā ritenga pai, ngā mōhiotanga, ngā rauemi me ngā pārongo, i ngā huarahi e whai hua ai ngā ākonga, ngā kaiako me ngā kaiārahi puta noa i te kāhui
- tautoko i ngā whakawhitinga i roto, puta noa hoki i te kāhui mā te toha pārongo me te whakamahere ngātahi.

Me whakamōhio ngā LSC katoa i a rātou anō ki te tūtohinga o ia kura o tō rātou kāhui, tae atu ki te whāinga matua, te whakakitenga me ngā uara. Mēnā koe e mahi ana i roto i tētahi kura arareo Ingarihi, ā, he kura Māori, he kōhangā reo rānei kei tō kāhui, me whakatipu e koe tō māramatanga o ō rātou uara me ngā pepa tūāpapa – tirohia [Te Korowai](#) (mō ngā kōhangā reo), Te Aho Matua (mō ngā Kura Kaupapa Māori), and [Te Tīhi o Angitu](#) (mō ngā Ngā Kura ā-Iwi). Mō ngā LSC katoa, ko te whakatipu i ēnei mōhiotanga kia mārama ai rātou, e whakaarotia ana he kaupapa waiwai, taketake hoki mō te whanaketanga me te oranga o ngā ākonga Māori.

TAUIRA: Te mahi a te tūranga LSC

He LSC a Mere i tētahi kura ā-rohe kei tuawhenua, hei wāhanga o tētahi kāhui kura 10. Kua hui tahi ngā LSC, ētahi atu kaimahi tautoko akoranga, ngā ohu ā-takiwā i roto o te kāhui ki te tautuhi i ngā ākonga e raru ana rātou i te taha tautoko tāpiri, ākene peā nā tēnei e memeha haere ana te whakaurunga me te taenga ā-tinana ki te kura.

E whakaae ana te rōpū me whakapakari ngā ritenga o te kura whānui, puta noa i te kāhui, hei tautoko, hei whakauru pai ake i ēnei ākonga. E mōhio ana rātou me whai ngā kaimahi i tētahi whāinga takune ki te whakatinana i ngā rautaki ako whakauru. Ka whakaae rātou ki te mahi tahi me te RTLB o te kāhui ki te whakarite i ngā kaupapa ako ngaio mā ngā kaimahi katoa mō ēnei rautaki, me pēhea hoki te whakatinana i roto i ngā horopaki akomanga.

Ko te hua o ēnei PLD, ka whakamātauria e ngā kaiako puta noa i te kāhui ēnei rautaki:

- te whakamahi whakaahua, hoahoa, tohu, me ngā mahere ariā hei whakamārama i ngā ariā matua i roto i ngā kōrero me ngā tuhinga pārongo, whakamārama hoki
- te tautuhi me te ako tōmua i ngā huinga kupu matua, hei tautoko i ngā ākonga me ō rātou māramatanga ki ngā tohutohu, whakamārama, tautuhinga me ngā tātai
- te whakamahi i ngā pepa anga raupapa hei āwhina i ngā ākonga ki te tūhonohono haere i ngā ariā nui me te kite i ngā tauira īrite i te wā o te pakirehua
- te whakamahi i ngā papatono tuhi-ki-te-kōrero, me te kōrero-ki-te-tuhi
- te tuku i ētahi atu tohutohu, ritenga ārahi, āwhinatanga ā-hoa rānei i ngā wāhi e uaua ana ngā wheako a ngā ākonga
- ngā huarahi maha e taea ai e te akomanga, te rōpū rānei te whakautu ki tētahi whakaaro, me te tuku i tētahi ‘wā tatari’ e tika ana mā ngā ākonga ki te whakarite whakautu
- te whakarerekē i ngā mahi – hei tauira, mā te whakaiti rānei i tōna whānui me tōna whāroa, ma te tuku kia nui ake te wā rānei.

Ka haere tonu ngā mahi aroturuki a ngā LSC me ētahi atu kaimahi tautoko akoranga, kaimahi takiwā hoki i ngā ākonga whai matea tautoko akoranga, ā, e koa ana rātou i ngā pānga whai hua o ngā rautaki e pā ana ki te taenga ā-tinana me te whakaurunga.

Ngā mahi tīmatanga

He hiranga nui tonu ngā kaupeka tuatahi ruarua o tō mahi hei LSC. Tērā pea kua roa koe e mahi ana i roto i tētahi o ngā kura o te kāhui, tērā pea he hou rānei koe ki te kāhui. Hei ahakoa, kua tae ki te wā ki te whakarite hononga, kia waia koe ki te hononga o ngā ratonga e wātea ana, ā, me te whakarite kia mārama te katoa he aha ngā tawhātanga o tō mahi.

I a koe e tīmata haere ana, ko tāu mahi, kia mārama ake koe he aha ngā ritenga tautoko akoranga, ritenga whakauru puta noa i te kura, me te kāhui. He āheinga nui tēnei kia mārama ai koe ki te ‘tirohanga whānui’ mā te kōrero ki ō hoa mahi, ngā whānau, ngā ākonga, ā, me te tiro ki ngā raraunga. Mā tēnei e whakarato i a koe ki tētahi hauraro o ngā matea o te wā nei, ka noho matua ki ngā huarahi whakamahere anga mua mē tō kāhui.

Anei ētahi ritenga whakaaro kia pai ai tō tīmata.

- Te mahi me ngā kaiārahi ki te whakarite i ngā manakohanga matua o tō tūranga me te whakaae anō me pēhea te tohanga o ngā haepapa i waenganui i te ohu tautoko akoranga whānui.
- He tūtaki i te rōpū whakahaere a te Tāhuhu (tētahi kaiwhakahaere ratonga pea) me tētahi RTL8, arā te kaiwhakahaere kāhui.
- Hei rōpū kāhui LSC, me hui ki ngā kaiwhakapā matua o ngā ratonga hauora, Oranga Tamariki me ētahi atu rātonga hāngai i tō rohe – whakauru i ētahi atu ratonga a te rōpū whakahaere a te Tāhuhu mō tēnei mahi.
- Tūtaki ki ngā whānau ki te whakamōhio atu ko wai koe, me tō tūranga – hei tauira, i te wā o tētahi pō whakamārama a te kura.
- Kia mōho koe i ngā tikanga o tō kura mō te kohi, rekoata, toha pārongo e pā ana ki ngā matea tautoko akoranga.
- Mā runga i te tautoko mai i te rōpū whakahaere a te Tāhuhu, me mahi tahi me ētahi o ngā LSC o tō kāhui ki te kohi me te tātari i ngā huihuinga raraunga whānui e kite ai koe i te tirohanga whānui o ngā matea tautoko akoranga o tō hapori.
- Kia mōhio koe ki ngā kawa matatapu me te toha pārongo e tika ana hei mahinga māhau i roto i tō mahi.
- Kia āta mōhio haere koe ki ngā taputapu, ngā rauemi, ngā ratonga me ngā pārongo e watea ana, hei tautoko i ngā mahi whakauru me te kaupapa ako. Ko ngā tāpiritanga me ngā hononga mahi o tēnei rauemi e whakarato ana i tētahi wāhi tīmatanga mō tēnei mahi.
- Whakaritea ētahi hui ki ngā kaiako takitahi, me ngā ohu kaiako ki te kōrero mō ngā matea tautoko akoranga i ō rātou wāhi ako. Mā tēnei e mōhio ai koe e pēhea ana ngā ākonga me ngā matea tautoko, te titiro a ētahi ki a rātou, me te pai o ngā pūnaha me ngā ritenga o te wā nei ki te tautuhi me te urupare ki aua matea.
- Mahi me ngā kaiako ki te whakamahi i ngā taputapu i roto i te Dyslexia Kete ki te tautuhi me te urupare ki ngā ākonga e whakaatu ana i ngā āhuatanga mate tīpaopao kupu.
- Toro atu ki ngā ratonga ako, ki ngā kura rānei o tō rohe ki te whakamōhio atu ko wai koe, me te whakarite i ngā whitinga kōrero auau, me te whakarite i tētahi huarahi whakamahere hei tautoko whakawhitinga.

Kia kaha tō mahi!

Ngā āpitihanga

1. Kuputaka

Hoahoa Aronui mō te Ako (UDL)

He [anga](#) i poua ki te hoahoa whakauru hei āwhina i ngā kura me ngā ratonga ako kōhungahunga ki te hanga taiao ako hangore, e whai wāhi ai ngā ākonga katoa me te āwhina i a rātou ki te angitu. Ko ngā mātāpono matua o te UDL e pā ana ki te whakaurunga, te whakaahuatanga me te whakapuakitanga. [Ko Mō te Hoahoa Aronui mō te Ako](#) he pae tukutuku matawhānui o te anga.

Kanorau ā-roro

He kupu whānui e whai wāhi ai (engari kāore e herea ai) te mate tīpaopao kupu, te mate whakakori tinana, te mate tātai pāngarau, te mate ngokore tuhituhi, te takiwātanga, te māuiui waipiro ā-tōhua, te aro pahara, mate tōtōā rawa, ngā mate ā-whetuki, me ngā mate tukatuka ā-oro, ā-ataata hoki. He kaupapa uaua te Kanorau ā-roro nā te mea e uru katoa ana ngā matea huri noa i te whānuitanga, te putunga me te keneuritanga.

Mate tātai pāngarau (dyscalculia)

He [rerekētanga](#) motuhake, tāmau hoki ka pā kino i te ekenga o te ākonga i roto i te pāngarau, ahakoa te kounga, me te taunakitanga o te ako me ngā wawaonga.

Mate tīpaopao kupu (dyslexia)

He rerekētanga ako motuhake ka pā kino i te whiwhinga o te ākonga ētahi pūkenga reo matatini, tatauranga hoki. Ka hua mai te [Mate tīpaopao kupu](#) ahakoa te kounga, me te taunakitanga o ngā mahi ako me ngā wawaonga.

Mate whakakori tinana (dyspraxia)

[Ko ngārerekētanga whanake-roro](#) ka pā kino i ngā pūkenga kori, nekehanga ā-tinana, reretahi me te aroā mokowā.

Ngā hangarau mō te ako

I roto i te akomanga, ko ngā tūemi, ngā rauemi, ngā taputapu rānei ka āwhina i te ākonga kia whai wāhi ki te marautanga. He rerekē te āhua o ēnei hangarau, mai i te tino māmā, ki te tino uaua, ā, ka tautoko i ngā ākonga katoa kia whai wāhi ki te ako. Ko te [hangarau āwhina](#) ko ngā rauemi motuhake hei 'āwhina' i te ākonga whai mātea tautoko akoranga kia whai wāhi ki te marautanga me te taiao ako. Ka uru ngā tūmomo taputapu me ngā rauemi motuhake – hei tauira, [ngā taputapu hangarau mō te ako](#), ngā nuka whakarongo, titiro hoki, me ngā taputapu motuhake. Ko ētahi rauemi ka utua e te [Manatū Hauora](#), e ACC rānei.

Ngā Urutaunga

Ko ngā panonitanga ki ngā tautoko akoranga, pēnei i te taiao o te kura, te akomanga, me ngā rautaki whakaako – te 'pēhea' o te ako – kia hāngai ki ngā matea motuhake o ngā ākonga. Nā te [Urutaunga](#) ka piki te āhei o te ākonga ki te marautanga me te whakaurunga whai kiko ki ngā mahi ako. Tirohia hoki Ngā Whakarerekētanga.

Ngā Whakarerekētanga

Ngā panonitanga ki te hōtaka akoranga (ngā mahi o te marautanga me ngā urupare i manakohia – te ‘aha’ o te ako) kia hāngai ki ngā matea motuhake o te ākonga. [Nā tewhakarerekētanga](#) ka piki te āhei o te ākonga ki te marautanga me te whakaurunga whai kiko ki ngā mahi ako. Tirohia hoki Ngā Urutaunga.

Waingōhiatanga

He kupu e whakaahua ana i te whānuitanga o ngā pūkenga inati ka whakaatuhia pea e ngā tamariki kei ngā tau katoa. Ko ngā whakamāramatanga o te waingōhiatanga he manganga, ā, ka kapi i a ia ngā tūmomo pūkenga maha. [He rerekē te Waingōhiatanga](#) me ūna whakamārama i ngā hapori me ngā ahurea rerekē i Aotearoa, ā, ka kitea tēnei i ngā whānau, ahurea, mātāwaka, rōpū rerekē rānei. Whanaketanga tukutahi kore –hinengaro kūreureu, mahamaha ā-pāpori me te whanaketanga ā-tinana – he āhuatanga auau i roto i ngā tamariki waingōhia. Twice exceptionality, e karangahia ana ko te 2e, e whakaahua ana i te ākonga whai pakaritanga inati i ētahi wāhi, me ngā ngoikoretanga nui, uauatanga ako rānei i ētahi atu wāhanga.

Whakangako

Ngā āheinga ako e whakarato ana i te hōhonutanga me te whānuitanga ki te marautanga, ā, e hāngai ana ki ngā hiahia, ngā āheinga, ngā pūmanawa me ngā matea o ngā ākonga. Ko te [whakangako](#) ka taea te whakarato ki ngā ākonga katoa, ā, ka tāpiritia tētahi āhuatanga wewero.

Whakangāwari

Mā te panoni i te taiao, te marautanga, ngā taputapu rānei e āwhina i te hunga whai mātea tautoko akoranga ki te nanao ki ngā mahi me te whakauru ki tētahi hōtaka ako auau.

Whakaterenga

Ko ngā hōtaka pēnei i te [Hōtaka mā ngā Ākonga](#) e whakarato ana i ngā wawaonga wā poto, e hāngai ana ki te ako whakatere mā ngā ākonga kāore i te eke ki ngā manakohanga. Ko te whakaterenga he huarahi ako i ngā [ākonga waingōhia](#) mā roto i te ahunga whakamua mo te tau katoa, tētahi atu urutaunga hōtaka rānei (hei tauira, te whakahiatu marau), e mātua whiwhi ai rātou i te wero e tika ana. He momo whakarerekētanga te whakaterenga. Tirohia hoki Ngā Whakarerekētanga.

2. Rauemi Taunaki

He nui ngā rauemi e hāngai ana ki te mahi a ngā LSC. Ko ngā rauemi i raro nei hei āwhina i ngā LSC katoa, ā, ka rite te torohia.⁵

Ākonga waingōhia: Tukuna Kia Rere

He pae tukutuku [matawhānui](#) e whakarato ana i te tautoko mō ngā kaupapa mātauranga waingōhia i Aotearoa.

Aromatawai ki Te Reo Māori

He [pae tukutuku](#) e whakarato ana i ngā hono ipurangi ki ngā taputapu aromatawai me ngā pūrongo e wātea ana, e pā ana ki te aromatawai ki te reo Māori. E whakaatu ana tētahi mahere rauemi aromatawai i ngā taputapu e wātea ana ināia tonu nei, ā, he nui ngā taputapu e waihangatia ana. Tirohia hoki te pae tukutuku o Te Marautanga o Aotearoa mō tētahi [raupapatanga](#) o ngā taputapu aromatawai ki te reo Māori.

Dyslexia Kete

He [kohinga rauemi](#), tae atu ki te Mō te Dyslexia (he puka nā te MoE e tautoko ana i ngā mahi ako reo matatini ki ngā ākonga whai dyslexia i ngā wāhi reo Ingarihi) he puna o ngā rauemi whai pānga ehara nā te Tāhuhu, he puka iti (ka tukuna ki ngā kura katoa), he mātārere mātua, me tētahi [mātārere Tīpaopao](#), ā, [e rua ataata](#) hei tautoko i ngā ākonga whai dyslexia i ngā wāhi reo Māori.

►⁵ Ko ngā kupu whakaahua o ngā rauemi maha i te Tāpiritanga 2, o ngā hōtaka me ngā ratonga i te Tāpiritanga 3, he mea urutau mai i ō rātou pae tukutuku. Ko te manatā o ia whakaahuatanga e rite ana ki tērā i whakaahuatanga i tōna mātāpuna.

ESOL Tuihono

He pae tukutuku [matawhānui](#) e tautoko ana i ngā kaiako ki te urupare tika ki ngā hiahia o ā rātou ākonga ako reo Ingarihi.

He Aratohu ki ngā Taputapu Aromatawai me te Pūrongo

He aratohu [whaihua](#) e āwhina ana i ngā kura ki ngā aromatawai me te pūrongo puta noa i te marautanga. Tirohia hoki te [pūkōwhiri taputapu aromatawai](#), ka āwhina i ngā kura ki te kōwhiri i te taputapu tōtika rawa mō tētahi mahi.

He Aratohu mō Ngā Rōpū e Tohatoha ana i ngā Pārongo Tautoko Akoranga

He rauemi [whai painga](#) ka āwhina i ngā kaiwhakarato mātauranga me ētahi atu kaiwhakarato kia haumaru, kia tika hoki te toha pārongo mō ngā tamariki me ngā rangatahi e hiahia ana i ngā tautoko akoranga.

Ka Hikitia

He [rautaki](#) whakawhititari, mō te rāngai mātauranga, e pārekareka ai te noho a te Māori me te eke angitu i roto i te mātauranga hei Māori, i a rātou e whakawhanake ana i ngā pūkenga ki te whakauru ki te ao Māori, ki Aotearoa, ki te ao whānui hoki.

Kauwhata Reo

He [taputapu](#) hou i poua ki te tirohanga a te Māori ki te ao, ā, i whanaketia e ngā mātanga Māori. Mā tēnei taputapu e āhei ai ngā kaiako me ngā ākonga ki ngā rauemi reo Māori i runga i tētahi pae matua kotahi.

Kia Hiwa Ra! Kia aro ki te Ahurea—te Inoi a ngā Ākonga Māori ki ngā Kaiwhakaako

He pukapuka nā Angus Macfarlane e tūhura ana i ngā tauira o te ako pai i ngā akomanga kanorau e ngā kaiako aroā ahurea – ngā kaiako e whakatauirana i te hononga ki ngā ākonga, e kite ana i ō rātou akomanga hei wāhi aro ki te ahurea kia pai ai te whakakaha i ngā hononga whai kiko hei hiki i te kounga o te taiao ako.

Ngā Aratohu Mātauranga Whakauru

He [raupapa aratohu](#) e whakaatu ana i ngā rautaki me ngā rauemi hei āwhina i ngā kaiako ki te kite, te whakamahere, me te whakaea i ngā matea o ngā ākonga kanorau i te hapori o te kura. Ka taea e ngā LSC te tirotiro i ngā aratohu hei whakapiki i ō rātou mōhiotanga ngaio, me te kimi i ētahi pārongo, tohutohu motuhake hei tautoko i ētahi ākonga motuhake i ngā āhuatanga motuhake.

Ngā Kaiako me ngā Kaiāwhina e Mahi Ngātahi ana

He [kohinga kōwae](#) hei whakatutukitanga ngātahi mā ngā kaiako me ngā kaiāwhina ki te whakakaha i ngā hononga mahi, te hiki i te māramatanga o te tūranga mahi, me te hiki i te mōhiotanga o ngā ritenga whakauru. Kei runga hoki i te pae tukutuku tētahi [taputapu arotake whaiaro](#) mā ngā kaiārahi kura kia mārama ai kei hea te kura e noho ana, me aha rātou ā moroki nei kei te tautoko i ngā kaiāwhina kia whai hua ā rātou tūranga.

Ngā Ritenga Whakauru i ngā Kura Tuarua

He [rauemi](#) me ūna whakaaro maha hei āwhina i ngā kaiārahi kura tuarua, hei tīmatanga kōrero me te āwhina i a rātou ki te whai whakaaro ki ngā āhuatanga i whai hua, ki ngā āhuatanga hoki hei whakapakaritanga.

Ngā Ritenga Whakauru me te Marautanga Kura

He [rauemi](#) mā ngā kaiako me ngā kaiārahi i hoahoatia ki te whakapiki i te mōhiotanga ngaio me te whakarite i tētahi māramatanga tohatoha o ngā ritenga whakauru i roto i te Marautanga o Aotearoa. Kei runga i te pae tukutuku tētahi [anga](#) mō te whakatinana i tētahi marautanga whakauru, he [tauira](#) mai i te akomanga, me ngā [kōwae](#) mā ngā kaiārahi PLD o ngā hōtaka ako whakauru.

Te Āhua o te Kura Whakauru

He [pānui pārongo](#) e whakamārama ana i te āhua o te kura whakauru me tōna hanga. Māna e āwhina i ngā

kaiwhakaako ki te whai whakaaro me te arotake he aha ngā uara whakauru, ngā ture me ngā ritenga i tō rātou kura.

Te Ako i roto i ngā Haporī Kura Whakauru

He tuhinga whaikiko nā Suzanne Carrington rāua ko Jude MacArthur mō te whakauru haere i ngā ritenga kanorau, whakauru hoki ki ngā akomanga o te rā nei, e wātea ana kia hokona hei puka hiko. He āwhinatanga whaihua te Upoko 7 (te mātauranga whakauru me ngā hapori Māori i Aotearoa) mō te taha ki ngā ritenga tauwhiro ahurea i roto i ō tātou kura.

Te Rautaki Oranga Tamariki me ngā Rangatahi

Ko te Rautaki ā-motu a te Kāwanatanga e whakatakoto ana i te whakamāramatanga tohatoha o ngā hiahia oranga pai o ngā tamariki me ngā rangatahi katoa, ā, he aha ngā āwhinatanga ka taea e tātou katoa.

Te Whakamahere Ngātahi mō te Ako

He aratohu e whakarato ana i ngā rautaki mā ngā tumuaki me ngā kaiako, ki te tuitui i ngā hononga tūturu, e aro ana ki te ako, ki ngā ākonga me ngā whānau. E anganui ana te aratohu nei i ētahi wāhi e toru o te whakamahere ngātahi: te taiao ako, whakarite akomanga rānei, whakamahere takitahi, ā-rōpū rānei, me te whakamahere ā-kāhui.

Te Rēhita Tautoko Akoranga Aro Whānui (sLSR)

Ko ngā Pārongo mā ngā kura, ngā ratonga ako kōhungahunga me ngā kōhangā reo e whakaatu ana me pēhea te hanga i tō rātou ake rēhita tautoko akoranga.

Te Tautoko i nga Ākonga i te Wā o ngā Whakawhitinga

Ko ētahi o ngā rauemi whai painga ko te Te Haerenga Tonutanga o te Ako: Ngā Whakawhitinga mai i ngā Ratonga Ako Kōhungahunga ki ngā Kura (nā te Tari Arotake Mātauranga), Te Whakawhiti Tamariki whai Matea Tautoko Akoranga mai i te Ako Kōhungahunga ki te Kura, te Aratohu ā-Motu mō te Whakawhiti Ākonga whai i ngā Mātea Akoranga Tāpiri, He mea Nui ki au te Mātauranga: Ngā Whakawhitinga (nā te Kaikōmihana Tamariki), me te ‘Whakawhiti ki waho o te mātauranga rerekē’ i roto i te Arotahu Mātauranga Kē.

Tō mātou Kawa, ā mātou Paerewa

He pukae whakatakoto ana i ngā paerewa teitei mō te whanonga matatika e tika ana mō ngā kaiako katoa i Aotearoa, me te whakaahua i ngā manakohanga o ngā ritenga whakaako whai hua.

Whakaako mō te Whanonga Pai

He rauemī whaihua nā Tracy Rohan e tautoko ana i ngā kaiako i ngā kura tuatahi, tuarua katoa o Aotearoa ki te whakauri i ngā ritenga tauwhiro ahurea, ā, kia mārama hoki, me te nanao atu i ngā rautaki whai hua hei hiki i te whanonga, te whakaurunga, te mahi ngātahi me te ako o ngā ākonga.

3. Ngā hōtaka me ngā ratonga tautoko⁶

Blind and Low Vision Education Network Aotearoa (BLENNZ)

He hononga ā-motu o ngā ratonga mātauranga mā ngā tamariki me ngā rangatahi e kāpō āna, e kāpō-turi ana, e mata rehurehu ana rānei. Ka tuku i ngā ratonga mātauranga, whakaako motuhake hoki e āhei ai ēnei ākonga ki te eke ki te taumata o angitu.

Dyslexia Foundation o Aotearoa (DFNZ)

He umanga ā-motu ka noho hei reo, hei kaiwhakarato mō ngā tāngata kotahi o ia tekau o Aotearoa e pāngia ana e te mate tīapaopao kupu, tae atu ki ērā e tautoko ana i a rātou. E āhukahuka ana a DFNZ hei rōpū whakahau kaha mō te mate tīpaopao kupu i Aotearoa, ā, ka whakahau mō te tautoko i te kanorau-roro i ngā wāhanga matua e rua, te mātauranga me te tika.

► ⁶ Ehara tēnei i te rārangī kī katoa Arā ētahi atu kaiwhakarato, ko ētahi me utu rawa mō ā rātou ratonga. Ka taea e tō rōpū whakahaere a te Tāhuhu te tautuhi i ngā hōtaka me ngā ratonga tautoko whaikiko kei tō rohe.

HCN – Nga Matea Nui, Uaua hoki

He ohu whakawhiti i ngā tari maha e ruruku ana i te mātauranga, te hauora me ngā ratonga papori hei tautoko i ngā akonga whai matea nui, uaua hoki – arā, he moroki, he tāmau, he uaua ngā take matea, whanonga rānei, e kore e ea tika mā tētahi huarahi whakarato kotahi.

Hōtaka Kaiako o ngā Tau Rirerire

He hōtaka ka whakarato tautoko ki ngā kaiako o ngā tamariki nohinohi hei āwhina ki te whakahaere i ngā whanonga whakararu, me te hanga i tētahi taiao ako whai hua.

Hōtaka Mātua o ngā Tau Rirerire

He hōtaka ka whakarato ki ngā mātua o ngā tamariki nohinohi i ngā pūkenga hei whakahaere i ngā raru whanonga a te tamaiti, me te hanga i tētahi taiao kāinga ka whakangako i te whanakatenga ā-pāpori, ā-mahamaha o te tamaiti.

Kaiako Rauemi: Ako me te Whanonga (RTLBs)

He kaiako motuhake ka āwhina i ngā kura ki te tautoko i te ekenga o ngā ākonga e raruraru nui ana te ako me te whanonga rānei. Ka tuku tautoko me te whakapiki pūkenga te ratonga RTLB hei āwhina i ngā kaiako ki te whakahaere i ngā matea tāpiri o ā rātou ākonga, me te arotahi ki ngā tamariki Māori, o te Moana-nui-a-Kiwa hoki, me ngā rangatahi e kuhu ana ki roto i te tiakitanga kāwanatanga.

Kaiako Rauemi: Kitenga (RTVs)

He kaiako motuhake ka aromatawai i ngā matea ākonga i roto i te akomanga, i te kāinga rānei. Ka mahi rātou me ngā kaiako me ngā whānau o ngā ākonga pura, e mata rehurehu ana rānei, ki te whakarato tautoko tōtika, te whakatakoto whāinga, me te hanga mahere ako. Tirohia hoki a BLENNZ.

Kaiako Rauemi o te hunga Turi (RTDs)

Ngā kaiako motuhake ka tautoko i ngā ākonga turi, uaua ki te whakarongo rānei. Kei ia tamaiti, rangatahi rānei tētahi mahere motuhake me te tautoko ka arotahi ki te whakatipu i te āheinga o ngā kaiako me ngā whānau ki te tautoko i te ākonga.

Kaiako Rauemi o te reo Māori

He kaiako motuhake ka tautoko i ngā kaupapa me ngā ritenga ako reo Māori i ngā kura, mā ngā tauwhiro tangahurea, me ngā ritenga pakirehua i poua ki te kaha me te taunakitanga hei tautoko i ngā ākonga me ngā kaiako reo Māori. Ka taea te whakapā atu ki ngā Kaiako Rauemi o te reo Māori mā ngā tari ā-rohe.

Kaiako Rauemi o te Reo Matatini (RTLits)

He kaiako motuhake ka tuku i te tautoko reo matatini, tuhi reo matatini, me te reo kōrero ki ngā ākonga e raru ana tā rātou ako reo matatini. Ka tukuna he kōrero āwhina ki ngā kaiako akomanga (autaki) ki te hunga takitahi, rōpū iti rānei (hāngai tonu).

Kaitakawaenga

Ko ngā kaitohutohu motuhake a te Tāhuhu o te Mātauranga e tautoko ana i ngā whānau Māori ki te whakauru ki ngā ratonga Tautoko Akoranga a te Tāhuhu me ētahi atu tari ka tuku i ngā kupu āwhina ahurea ki ngā kaimahi motuhake a te Tāhuhu ki te āwhina ki te hanga i ētahi hononga mahi whaihua ki ngā tamariki me ngā whānau Māori.

Kaupapa Rauemi Moroki (ORS)

He kaupapa ka whakarato i tētahi mōkihi o ngā tautoko motuhake, akoranga tāpiri me ngā tāpaetanga ki te tautoko kaiāwhinamā ngā ākonga whai mātea nui, tino nui rānei, ki te āwhina i a rātou ki te haere ki te kura, te whakauru me te ako ngātahi me ō rātou hoa. E āhei ai koe ki te ORS, me tutuki i ngā tamariki me ngā rangatahi tētahi, neke atu rānei, o ngā paearu ORS.

Kura Hauora ā-Rohe

He kura mā ngā tamariki whai matea hauora nui, e kaha ana te māuiui, tē tae auau atu ki te kura. E toru ngā kura hauora ā-rohe engari ka whakaako ngā kaiako kura hauora i ngā tamariki puta noa i Aotearoa.

Kura Motuhake ā-Noho (RSS)

Ngā kura e tuku tautoko motuhake ana mā ngā ākonga whai mātea mātauranga e pā ana ki te tirohanga, te whakarongo, te pāporihanga, te whanonga me te ako.

Mātauranga Kē

He hōtaka wawaonga wā poto mā ngā ākonga kei te 13-15 tau te pakeke, kua whakawātea mai i te mātauranga auraki. Ka tukuna ki ngā ākonga tētahi hōtaka ako motuhake me ngā tautoko ki te āwhina i a rātou ki te whakawhitit mai anō ki te kura auraki, ki tētahi atu taumata mātauranga, whakangungu, mahi rānei.

Mātua ki te Mātua

He rōpū utu kore e whakarato ana i ngā pārongo, mātauranga me te tautoko mā ngā whānau o ngā tamariki me ngā pākeke whai hauātanga, waimaero hauora rānei.

New Zealand Association for Gifted Children (NZAGC)

He umanga manaaki, e whakatairanga ana i ngā matea o ngā tamariki waingōhia me ō rātou whānau i te kōeke o te motu, ā, e tautoko ana, e whakatipua ana i ngā kaupapa ā-rohe, hei whakaea i aua matea.

Ngā Ratonga Tautoko Hunga Turi, Uaua ki te Whakarongo rānei

He tautoko mā ngā tamariki me ngā rangatahi e turi tūturu ana tētahi taringa, e rua rānei, he mate whakarongo rānei. Ka tukuna pea he tautokotanga e ngā kaiako rauemi o te hunga turi, e ngā kaitohutohu o ngā tamariki turi, e ngā ohu wawaonga wawe, e ngā kaiwhakarato pēnei i ngā pokapū mātauranga turi o Ko Taku Reo, te hōtaka o Ngā Tohu Tuatahi, te hōtaka Cochlear Implant, me Tamariki Turi O Aotearoa.

Ratonga Hauātanga ā-Tinana

He ratonga nā Te Tāhuhu o te Mātauranga ka tuku tautoko mā ngā ākonga hauātanga ā-tinana ki te āwhina i a rātou ki te ako i te kura. Ko tōna aronga he mahi me ngā kaiako me ngā kura ki te āwhina i a rātou ki te urutau i te taiao kia ea ai ngā matea o ā rātou ākonga.

Ratonga Kaiako Motuhake Toronga

He kaiako motuhake ka mahi me ngā ākonga e whiwhi tautoko ORS ana, me ō rātou kaiako, kaimahi tautoko o te kura, me ngā whānau. Ka toro atu te ratonga toronga ki ngā kura ā-rohe hei tautoko i ngā ākonga mā ētahi tūmomo ngohe pēnei i te aroturuki me te whakamahere, te aromatawai matea, me te hanga hōtaka motuhake. Tirohia hoki te Kaupapa Rauemi Moroki (ORS).

Ratonga Mōrearea Hauora Hinengaro

Ngā ohu aromatawai mōrearea a te DHB ka tuku i ngā ratonga hauora hinengaro i ngā wā ohotata.

SWiS (Kaimahi Tauwhiro i roto i ngā Kura)

Ko ngā kaimahi tauwhiro whaitohu ka mahi me ngā ākonga me ō rātou whānau ki te kimi oranga mō ngā take ka pā ki te ako, te oranga me ngā motika o te ākonga.

Tahua Tautoko Akoranga

He tahua hei tautoko i ngā wawaonga i whanaketia ngātahitia e ngā kura me ngā RTLΒ mā ngā ākonga o ngā tau 0-10.

Tahua Urupare Taupua (IRF)

He tahua wā poto hei whakamau i te aro o te ākonga ki ngā mahi ako, i muri mai o tētahi wheako whanonga uua. He urupare taupua noa i te wā e whakaritea ana tētahi wawaonga matawhānui, me te whakatinanatanga.

Takiwātanga

He ratonga e whakarato ana i ngā pārongo me ngā kupu āwhina mō te takiwātanga. E whakahaeretia ana hei whakahoatanga i waenganui i a Life Unlimited Charitable Trust me Parent to Parent Aotearoa, ā, ka rangahautia e ō rātou mātanga ngā tono pārongo, me te whakarato i ngā pārongo hou i poua ki ngā taunakitanga.

Takiwātanga Aotearoa

He umanga e whakahau ana mō ngā tāngata e pāngia ana ki te takiwātanga (ASD) me te whakarato tautoko, pārongo, hui awheawhe me te mātauranga mō te ASD mā ngā tāngata, whānau, me te hunga ngaio.

Tautoko Akoranga a Te Tāhuhu o te Mātauranga

He whānuitanga o ngā ratonga tautoko akoranga e tukua ana, e whakahaeretia ana rānei e te Tāhuhu o te Mātauranga.

Tautoko rō Akomanga (ICS)

He tahuā kua whakawehea hei tautoko i ngā ākonga e whai tonu ana i ngā matea akoranga nui, ā, kāore i te tautokona e te Kaupapa Rauemi Moroki (ORS). Ko te tahuā ICS hei āwhina ki te tautoko i ngā kaiāwhina mā ngā ākonga takitahi.

Tautoko Wawaonga Wawe

Te whānuitanga o ngā ratonga tautoko motuhake mā ngā kōhungahunga me ngā matea akoranga tāpiri, whanake hoki, tae atu ki ō rātou whānau me ngā kaiako. E wātea ana te tautoko mai i te whānautanga, ā, kia tīmata rawa te tamaiti i te kura.

Tautoko Whanonga

He ohu o ngā tohunga a Te Tāhuhu o te Mātauranga e tautoko ana i ngā tamariki, i ngā rangatahi rānei e tino raru ana i ngā take whanonga moroki. Ka mahi ngā mema o te ohu ki te tamaiti, rangatahi rānei, ō rātou whānau, tō rātou kura, me ētahi atu tohunga ki te aromatawai i ngā matea o te tamaiti, me te hoahoa i tētahi tautoko motuhake mōna.

Te Kahu Tōī, Ratonga Tauawhi Nui (IWS)

He urupare matawhānui, torowhānui hoki mā ngā tamariki 5-14 tau te pakeke, kua whai matea whanonga, papori, ako hoki, ā, ka pāngia ki ngā wheako o ngā āhuatanga wero nui, me te hiahia i ngā tautoko motuhake. Ka kōkiritia tēnei huarahi mā ngā ariā me ngā tirohanga o te ākonga me ō rātou whānau.

Te Tahua Matea Hauora Nui mā ngā Kura

He tahuā mā ngā ākonga whai take hauora nui, me āta tiaki, tautoko hoki mō te ono wiki neke atu. Mā te tahua ka utu i tētahi kaiāwhina, me te whai anō ki te āwhina i te ākonga ki te ako ki te whakahaere tika, wawe hoki i ō rātou ake matea tiaki.

Te Tautoko Kōrero, Reo me te Whakawhitī Kōrero

Ko ngā tautoko mai i ngā kaihaumanu reo kōrero mā ngā ākonga whai matea kōrero, reo, me te whakawhitī kōrero. He tohunga ngā kaihaumanu reo kōrero ka arotahi ki te whakatipu i te āheinga o te whānau me ngā kaiwhakaako ki te tautoko i ngā pūkenga o te tamaiti ki te whakawhitī kōrero mō ngā mahi o ia rā.

Whakawhiwhinga Mātauranga Motuhake (SEG)

He whakawhiwhinga ka noho hei wāhangā o te tahua whakahaere o tō kura, ā, ka tautoko i te whakaurunga o ērā e whai ana i ngā matea tautoko akoranga.

Whanonga Pai mō te Ako (PB4L)

He whānuitanga o ngā hōtaka i poua ki te taunakitanga, me ngā anga hei tautoko i ngā panonitanga tauwhiro mauroa o te whanonga me te oranga o ngā tamariki me ngā rangatahi i ngā kura me ngā ratonga ako kōhungahunga. Kei roto i ngā hōtaka PB4L [PB4L Kura-whānui, Ritenga Whakatika, Ngā Tau Rirerire](#), me [Huakina Mai](#).

TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA
MINISTRY OF EDUCATION

Te Kāwanatanga o Aotearoa